

Edvards Vulfs

Pasaka par Nāvi

Drāmatiska spēle 4 ainās ar prologu
un epilogu

Prologs

Personas:

Ļaunais gars. Labais gars. Nāve. Mirušo ēnas.

Klinšains pakalns. Dibenā — ceļš. Tālumā redzamas pilsētas kontūras. Vēl gluži tumšs, bet tomēr tumsā jaucas kaut kas pelēks: redzams, ka laiks iet uz rīta pusi. Kautkur čalo strautiņš. Tas ir vienīgais troksnis visā klusumā.

Parādās Ļ a u n a i s g a r s, — no galvas līdz kājām melnā togā, ar zvaigznēm cauraustā. Viņš stāv uz kādas klints; viņam parādoties, strautiņš stāj čalot.

Ļ a u n a i s g a r s:

Un atkal tu pie manām kājām guli,
Tu, nespēcīgā, grēku pilnā zeme.
No savām sīkām baudām noguruse,
Uz acumirkli esi iemiguse.
Kā citkārt, plūst man pretim trūdu dvaša,
Ko vējš nes šurp no taviem rožu dārziem,
Kā citkārt, smaids tavs zemu ilgu pilns
Un skatam tavam pašam kauns no sevis.
Ak, liels ir tavu pārkāpumu mērs,
Un tikdaudz naida sevī nesi tu,
Kā, ja to visu kopā saņemtu,
Tad gan tu pate viņā bojā ietu!
No laiku laikiem tavā paspārnē
Mīt mēris, karš un spaidis un noziegums,
Un katra diena, kas grimst aizmirstībā,

Lej jaunu žulti tavā dzīru kausā.
 Lūk, tāda esi, daiļā līgava,
 Kas tagad, mulstot saldu sapņu reibā,
 Sev gaidi līgavaini-ziedoni!
 Ko vilcinās, kas tevi radījis,
 Kas lepni dēvē tevi — skaisto zemi
 Un kroni visam savam roku darbam, —
 Ko gaida viņš, ka tevi netriec drupās,
 Jo tik tavs gals priekš tevis — pestīšana?
 Ak, kam viņš toreiz, kad bij lietām sākums,
 Sev nepaturēja tik debesi
 Un nedeļa man zemi radīt šo?
 Kas tas par krāšņu darbu būtu bijis,
 Ar skaistu sākumu un skaistu galu!
 Viens ziedonis šē mūžam valdītu,
 Un viss sev būtu piepildīšana.
 Es mīlu radīj's būtu, — kādu mīlu! —
 Un naidu ar' — kas cienīgs mīlas šīs,
 Un nāvi ar' — nē, nebūtu tā nāve,
 Bet dzimšana, bet tapšana par jaunu!...
 Jā, jaukais sapni, tā tu zūdi man,
 Un tagad man tik sferu chaoss skan,
 Un tagad man tik nemiers māj diendienu...
 Kur nāku es, tur tikai klusums mīt, —
 Stāj strauti čalot, lapas čaukstēt stāj,
 Un pūces pat lien bikli savās alās.
 Tāds esmu es, un tādām lemts man palikt,
 Līdz pasaule šī bojā ies vai atdzims!
 Ak, atdzims! Ha!... Ha—ha—ha—ha—ha—ha!

L a u n ā g a r a smieklī dobji atskan klintīs un, itkā no viņiem radīta, pēkšņi sāk tālumā skanēt ēnu koŗa dziesma. Tās ir savādas, mistiskas, murmināšanai līdzīgas skaņas, kuŗas atkārtojas bez gala dažādās variācijās:

„Ardievu, ardievu, ardievu...”

Tie ir vienīgie dziesmas vārdi. Viņi iesākot skan pavisam lēni, tad arvienu skaļāki un skaļāki, līdz beidzot uz ceļa,

krēslā, parādās savāds gājiens. Pa priekšu nāk Nāve, vecs salicis vīrietis, sirmiemi matiem, tērpts pelēkā grieķiskā chitonā. Izskats vispārīgi tāds, kādā parasti mēdz nāvi tēlot, tikai bez pārāk šausmīgajiem pārspīlējumiem, lai būtu saskaņa ar Nāves zemīgo lomū šai ainā. Rokā Nāvei garš, balts spieķis ar līku galu, bet ne tradicionālā izkapt. Nāvei seko gājienā mirušo ēnas. Te ir — vīri, sievas, bērni. Gan veci, gan jauni. Visi pelēkos tērpos; kontūras neskaidras. Itkā miglas blāķis, kurā redzamas cilvēku sejas un citas miesas daļas, kustas pa ceļu. Vienīgi Nāve redzama reljefā kārtā. Viņa iet visu laiku spocīgajam gājienam pa priekšu, bet tad, otru skatuves malu aizsnieguse, atstājas, atspiedusies pie kādas klints, un, galvu nokāruse, ļauj gājienam aizslīdēt sev garām. Lēni, vienmuļīgi izskan dziesmas akordi; tad tie itkā nozdiest. Ļaunais gars vienaldzīgi noraugās uz visu to no savas klints. Nāve viņu neredz.

Nāve kad ēnu gājiens aizslīdējis garām un viņa dziesma izskanējuse, pagriežas nost no klints.

Lūk, tur viņš aiziet, pēdējais plāvums mans,
Un es atkal stāvu kā pamests gans.
Ledus man skatā, ledus man krūtīs, —
Es atkal stāvu ceļa jūtīs.
Laikmetu laikmetos zūd mans sākums,
Neziņas miglā tīts mans pasaulē nākums.
Mainās dienas un naktis, mainās karstums un sals;
Neziņas miglā tīts arī mans gals.
Viss grozās, viss paiet, tik es stāvu uz vietas.
Viens, pelēks, eju taīs tekās, kas ietas.
Visa radība smejas, raud. Visa radība jūt;
Tikai es nevaru ne jautris, ne sērīgs būt.
Man nav mīlas, ne arī naida.
Nevienas asaras, neviena smaids.
Viens mani lād, otrs mani lād, trešs sauc un —
arī lād,
Neviens negrib ne redzēt, ne dzirdēt labprāt.

Bet man vienalga, bet man vienalga,
Nav taču neviena, neviena man valga.
Visi atrod sevi, visi var piepildīt, —
Ak, kamdēļ man tas nepiekrīt?
Ak, kamdēļ visi var atjaunoties,
Bet tikai nāve nevar nāvē doties?
Teic man to, vara, kas pasaulē laidi,
Teic, ja tev dzirdami radības vaidi!
Es tevi saucu, es tevi lūdzu, —
Tu dzirdi, kā es kliežu, tu dzirdi, kā es sūdzu!...
Pieņem jel zvēra, vai cilvēka ģīmi,
Dodī man uguns vai ūdens zīmi!
Jel dzirdi, — es nevaru tālāk vairs iet, —
Man gurušas kājas jau līdz šo viet'.
Jel lieci man cerēt, ja vairāk nekā.
Es nevaru, nevaru tālāk tā!

(Nokrīt, rokas žņaudzīdams, pie klints)

Ļ a u n a i s g a r s :

Ha—ha! Kas lād un šķendas tur lejā?
Kas tā grib skatīties Gāra sejā?

N ā v e s a t r ū k s t a s :

Kāds, kam pēc miera slāpst pārlieku.

Ļ a u n a i s g a r s :

No šādiem vārdiem vai gudris lai tieku?
Lai kā, bet ieteicu: lēnu garu!
Kas tad tā kaut ko var panākt ar varu?
Šai pasaulē gudri viss ierīkots,
Un katram vienam, kas nākas, dots.

(Zobgalīgi)

Tik esi prātīgs un nes savu krustu.
Ja tā tev nebūtu, varbūt tu vēl zustu!
Šī skaistā zeme zem debess skaistās, —
Saki, kur vēl viss tā mirdz un laistās?
Nem spieķi rokā un mierā staigā:
Tū esi redzējis patiesību vaigu vaigā.

Nāve izsamisumā:

Ak, nezobo, nejoko, nezobo,
Tu, gars, kas man stāsti šo un to.
Es nevaru... nevaru... zīmi es gribu!...

Ļaunais gars:

Tavu līdz muļķībai lielo paļāvību! —
Ak, netici, mēmas ir debesis.
Atmet ar roku, nospļaujies, ej. Tas viss.

Labais gars parādās uz pretējās klints. Viņš viss
sudrabbaltā togā:

Stājies zaimot,
Sev tik glaimot,
Tu, kas esi
Izdzīts grēkā,
Tu, kas nesi
Pasaul's ēkā
Dusmu zīmi,
Lāsta zīmi!
Mūžu gaitā,
Mūžu skaitā
Ir viens tikums,
Dabas likums,
Pēc kā traucas
Viss, kas dzimis,
Līdz reiz rimis;
Un tas saucas:
Ticēt — atzīt.
Tas liek sadzīt
Visām vainām
Un ar savām
Burvju ainām
Garu valda
Nost no maīda!

Nāve:

Ak, es ticu, es vēl ticu!

Launais gars:

Pestīšana

Nāks tev gana!

Klausies! Tāda ir debesu griba.

Tev tiek rādīta liela žēlastība.

Dienām tavām ir nolemts likt galu,

Tad, kad tev līdz uz Nirvanas malu

Kāds zemes bērns sekos bez spaidu un vaidu,

Ar labu prātu un laimes smaīdu,

Ne žēlumu juzdams, ne sēras juzdams,

Kā laimības valstī uz mūžību zuzdams.

Tā būs šīs pasaules pestīšana

Un mūžīgā ziedoņa iezvanīšana.

Līdz tam tev pa pasauli klejot un klejot,

Un savu likteni teikā dzejot! (Pazūd)

Launais gars:

Ha—ha! Vai jaudi? Ha—ha! Vai mosti?

Te vari visvareno loģiku osti.

Te ticēšana un atzišana

No katra vārdiņa zvanīt zvana.

Nem acis tik rokā un ej un meklē!

Ēs zvēru pie visiem velniem peklē,

Ka tādu muļķi tu neatradīsi,

Kas pats nāks lēnīgs un ātri un īsi

Ap tavu kaulaino kaklu kritīs.

Tad drīzāk pulkstens trīspadsmit sitīs

Un visi uz baznīcu torņiem gaiši

Sāks dziedāt, ka baiši.

(Sāk palikt gaišāks)

Man metas auksti. Nu, labu nakti!

Stāvi vien uz vakti!

(Nozūd. Sāk atkal čalot strauts)

Nāve:

Es iešu... Es iešu. Es iešu!

(Tālumā pilsētā atskan paklusa zvanišana. Nāve dodas uz

pilsētas pusi. Kāds putns trīsreiz iesaucas: „čivī!“)

P r i e k š k a r s

P i r m ā a i n a

Personas:

Tēvs. Māte. Bērns. Kaimiņiete. Mazā Meitene. Ārsts.
Zārku Taisītājs. Bērni (meitenes un zēni)

Nabadzīga strādnieku istabiņa. Maz mēbeļu. Pie vienas sienas gulta, pie otras guļas vieta uz grīdas. Gultā, ar galvu pret publiku, B ē r n s, gadus 8 vecs. Pie gultas, uz soliņa, galvu rokās atspieduse, sēž M ā t e.

M ā t e dzied:

Kas tevi šūpoja, kas tevi auklēja,
Bērniņ mans vārgulīti?
Bads tevi šūpoja, bads tevi auklēja,
Bērniņ mans vārgulīti:
Bads tevi svētīja, bads tevi kristīja,
Bads i pie altāra vedīs,
Bads i kapiņā guldīs...
Bērniņ mans, aijā, mans,
Bērniņ mans vārgulīti...

B ē r n s, kuŗš visu laiku gulējis, pēkšņi uztrūkstas un iekliedzas nelabā balsī: Māt!!

M ā t e noliecas pār viņu: Puisēniņ, puisēniņ manu...
Kas ir, bērniņ, puisēniņ manu?...

B ē r n s kā pa murgiem: Nelaid vairs viņu iekšā, māt!...

M ā t e: Kuŗu tad?

B ē r n s: To melno. To sirmo. Man bail no viņa...
Viņš grib mani nozagt...

M ā t e: Nedošu, nedošu nevienam savu mīļo, labo puisēniņu... (Apsedz bērnu.) Čuči, guli tā, čuči, guli tā... (Atspiežas ar elkoņiem uz ceļiem, cieši raugas uz bērnu un turpina dziesmu):

Kas tevi šūpoja, kas tevi auklēja,
Bērniņ mans vārgulīti?
Bads tevi šūpoja, bads tevi auklēja,
Bērniņ mans vārgulīti...

Bē r n s: Māmiņ, ko tur dziedī?

M ā t e: Dziesmiņu, bērns...

B ē r n s: Kas tā par dziesmiņu?

M ā t e: Mūsu vienīgā.

(Klusums.)

B ē r n s: Māmiņ, kad būs pavasaris?...

M ā t e: Tad, kad bērniņš ies ārā.

B ē r n s: Un kad bērniņš ies ārā?

M ā t e: Tad, kad būs pavasaris.

B ē r n s sērīgi: Šogad laikam nemaz nebūs pavasara.

(Klusums.)

B ē r n s: Kur tētiņš, māt?

M ā t e: Tētiņš aizgāja pēc pavasara.

B ē r n s, bez domu, mēchaniski, sērīgi vilkdams, atkārtoti: Pa—va—sa—ra...

Tālumā atskan kara mūzika, kuŗa līdz ar taktā soļojošu zaldātu kāju troksni dzirdama pa turpmākā dialoga laiku.

B ē r n s: Māt, kas tur spēlē?

M ā t e: Zaldātiņi, bērns.

B ē r n s: Kāpēc viņi spēlē, māmiņ?

M ā t e: Viņi iet pastaigāties, bērns.

B ē r n s priecīgi izsit rociņas uz priekšu: Māmiņ, tad jau drīz pavasaris!... Būs, būs!... Man ir tik silti, māmiņ, tik silti! (Pa logu ieslīd pabāls saules stariņš.) Un saulīte, māmiņ, un — saulīte!

M ā t e izsamisuse: Vēl tālu pavasaris, bērns. Pūš auksts vējš no jūras. Un salst. Bērns (piekļaujas viņam), sildi mani ar savas miesas siltumiņu... Tu esi tik karsts, un man ir tik auksti... Mums nav ne pagalītes malkas, ne drupatiņas maizes...

B ē r n s smaida: Maizes!... (Priecīgi, murgos krizdams.) Māmiņ, dod man to saldo cepumiņu, ko pirmīt devi!... Ar odziņām... Tāds mīksts, mīksts, — kā pūpēdīts! Un zirdziņš gāja: diņ, diņ, diņ... klab', klab', klab', zvārgulīti!

M ā t e paslēpj seju gultas segā: Kungs Dievs! Dievs un Kungs! Es Tevi lūdzu, es Tevi piesaucu... Es Tevi

lūdzu un piesaucu! Glābi, glābi, Kungs! Pēdējo reizi es Tevi lūdzu: glābi, glābi, ak Kungs!...

(Bērns grimst miegā.)

Paveņas durvis, skaļāki ieskan iekšā zaldātu mūzika un soļu troksnis, kuņi pēc tam attālinās un it kā nodziest.

Ienāk K a i m i ņ i e t e.

K a i m i ņ i e t e: Labdien, kaimiņiet!

M ā t e: Dievs... palīdz!

K a i m i ņ i e t e: He—he!... Dievs palīdz! Ne visiem! Vai viņš man palīdzēja, kad nedēļās gulēju un kad mans mazais aizgāja? Vai viņš man palīdzēja, kad manu Jāni karā nošāva? He—he!... Dievs palīdz bagātiem, bet nabīgiem pašiem jāpalīdzas...

(Noliecas pār bērnu.)

M ā t e: Novērsaties no viņa... ar tādiem vārdiem!...

K a i m i ņ i e t e: He—he—he!... Kāda jūs ticīga, kaimiņiet!... Vai viņš vēl nō vakardienas tā guļ?...

M ā t e: Nē. Bija atmodies.

K a i m i ņ i e t e: Un vai runāja ar' ko?

M ā t e: Jā.

K a i m i ņ i e t e: Par ko?

M ā t e: Par pavasari. Prasīja pēc pavasara.

K a i m i ņ i e t e: Par pavasari! Pēc pavasara?... Vai, kaimiņiete, — tas uz miršanu!...

(Māte iekungstas izsamisumā un sāk šņukstēt, seju ar rokām aizklājuse)

K a i m i ņ i e t e: Nu, kuš, nu, kuš... Te būs viens ābols... (Gluži čukstoši.) Es šorīt trīs nozagu uz tirgus... Te būs...

M ā t e ar rūgtumu: Ābols!... Kaut būtu maize... Trīs dienas ne kumosa... trīs dienas...

K a i m i ņ i e t e: Arī es šodien neesmu maizes redzējuse... He—he... Ja rīt mums nebūs naudas, tad saimnieks mūs izmetīs no mūsu kakta... Naudas nebūs!... He—he!... Nebūs!...

Māte: Ak, nesmejaties tā!... Es nevaru izturēt, kad jūs tā smejaties. (Atdod viņai ābolu atpakaļ.) Še jums jūsu ābols. Negribu... Nekārdinat jel!...

Kaimiņiete: Nemat un apēdat viena pate!... Nudie', apēdat... Tas tur (rāda uz bērnu) — ēdis, neēdis, — nav vairs dzīvotājs!...

Māte izsamisumā: Nē, nē!... Nerunājat tādus vārdus!... Nē, nē!...

Kaimiņiete: Dūšu, kaimiņiet, — dūšu!

(Pie durvīm klauvē. Durvis tiek atvērtas, un ienāk Zārku Taisītājs.)

Zārku Taisītājs: Vai še dzīvo Jānis Krastiņš ar savu sievu Matildi Krastiņ?

Kaimiņiete: Jā... Šī ir Matilde Krastiņ, bet viņas vīra nav mājā...

Zārku Taisītājs: Man viņas vīra arī nevajag. Es tikai nācu noņemt mēru.

Māte uzceļ galvu: Kādu mēru!

Zārku Taisītājs: No tā miroņa.

Māte: No kāda miroņa?

Zārku Taisītājs: Tas vīrs, kuŗš mani pie jums sūtīja, teica, ka jūsu mājā esot mironis. Lai es nākot mēru noņemt.

Māte dusmās un izsamisumā: Kas par kungu? Ko jūs muldat?

Zārku Taisītājs dusmīgi: Kas par kungu, to nezinu, bet sūtīts šurp esmu. Jokus dzīt man nav ne varas, ne patikšanas. Ja ir darbs, — es to izpildīšu, bet ja nē — ardievu!

Māte: Ejat ārā!... Ārā!... Jūs visi esat traki palikuši!...

Zārku Taisītājs parausta plecus un iesmejas: Kas to bābu dīda?... Ha—ha—ha! Gan jūs man samaksāsat par nācienu!... (Iet ārā.)

Kaimiņiete pēkšņi, kā dzelta, uzlec kājās un ar paceltām dūrēm drāžas Zārku Taisītājam pakaļ: Zaglis, blēdis, slepkava! Vai tev nav kauna smieties par cilvēku nelaimi!...

Z ā r k u T a i s i t ā j s aizcērt durvis; vēl no ārienes ieskan viņa dārdošie smieklī: Ha—ha!...

B ē r n s uzmostas un sāk raudāt: Māmiņ!... Māmiņ!... Vai, vai, vai!... (Ienāk M a z ā M e i t e n ī t e ar lielu puķu klēpi.)

M e i t e n e ļoti jautri: Labdien!...

M ā t e drūmi: Lab—dien!

K a i m i ņ i e t e drusku jautrāki: Labdien, bērns! Labdien, preilenīt!

M e i t e n e: Ak, tad Jānītis vēl arvienu slimš? (Uz pirkstu galiem pieiet pie gultas.) Jānīt, — kukū! Jānīt, — ķiķī!

B ē r n s paceļ galvu: Ak, — Anniņa!... (Stiepj viņai pretim rokas.) Anni—ņa!... Vai, kas tev par smukān puķēm!...

M e i t e n e ļoti dzīvi: Man šorīt bonne stāstīja, ka Jānītis esot slimš... Un man tā palika žēl Jānīša, tā palika žēl!... Es lūdzos mammiņū, lai laiž mani pie jums, bet mammiņa palika dusmīga un teica: ko es darīšot pie tiem nabagiem?... Varot vēl kādu lipīgu slimību dabūt... Bet man tomēr tā gribējās redzēt Jānīti, tā gribējās redzēt... Lielajā brīvastundā es izbēgu guvernantei un atskrēju šurp... Prasīju saimniecei bonbongas, teicu: iedošu Līnai, lai atnes Jānītim, bet viņa nedeļa. Viņa teica, ka nabaga bērni nemākot bonbongas ēst...

M ā t e savelk rokas dūrē, apspiesti: A—k...k!...

M e i t e n e: Un tad es iezagos siltumnīcā un par spīti saplūcu visas smukākās puķes... Še, Jānīti, ņem puķītes... Ņem!... (Izbārsta puķes pār apsegu.)

B ē r n s: Cik daudz!...

(Māte nejūtīgi, it kā ar naidu raugās uz puķēm.)

B ē r n s ņem puķes rokā vienu pēc otras: Sarkanās...

M e i t e n e: Tās ir neļķes!...

B ē r n s: Baltas...

M e i t e n e: Tās ir rozes...

B ē r n s: Zilas...

M e i t e n e: Tās ir vijolītes...

Bērn s: Paldies, paldies!... (Līksmi.) Māmiņ, — pavasaris!...

Kaimiņiete: Kāds jums skaists mētelīts, mīļā preilenīt!

Meitene: To man viņu nedēļ pašuva.

Kaimiņiete: Un kas par smukām kurpītēm!... Tās gan dikti dārgas!

Meitene: Tās man lielais brālis no Maskavas pārveda...

Bērn s: Māmiņ, — pieniņu...

(Māte neatbild.)

Meitene: Jānītis prasa pieniņu... Es viņam pa-došu. Kur ir pieniņš?...

Māte nodreb: Gan jau!...

Kaimiņiete: Viņiem nav pieniņa, preilenīt... Viņiem nav pat ne maizes garoziņas, — he—he!...

Meitene izbrīnījūsēs: Na—av?... (Nesaprot.) Kāpēc tad viņi nenopērk? (Tad, it kā būtu viņai kāda no-jauta ataususe, pēkšņi iesaucas.) Es iešu, dabūšu Jānītim pieniņu...

Māte, viņai it kā ataus cerības stariņš, tomēr ne-ticīgi: Kur tad tu dabūsi, bērns?

Meitene stingri, droši: Es nozagšu ķēķī!

Kaimiņiete: Vai, preilenīte, — kas tad tā runā: nozagšu!...

(Meitene grib skriet ārā, bet tai brīdī durvīs parādās Tēvs, drūms, kā melna nakts. Meitene satrūkstas no viņa un atlec no durvīm nost.)

Tēvs ienāk iekšā un īgni nomet cepuri uz galda: Kam tas bērns?

Kaimiņiete: Tas jau kungu no blakus sētas, kaimiņ...

Tēvs dusmīgi pagriežas pret meiteni: Kas tev te meklējams, skuķi? Kumēdiņus nāci skatīties, ko?

Kaimiņiete: Neesat nu tik bargs, kaimiņ. Tas jau labs bērns. Atnesa Jānītim puķes...

Tēvs ļauni smejas: Puķes?... Ha—ha!... Puķes!... Viņa atnesuse Jānītim puķes!... (Zobus griezdam.) Nolādētie!... Ar puķēm viņi izkaisa mūsu ceļu uz pazušanu!... Mēs viņiem lūdzam maizi, bet viņi mums dod — puķes!... (Zobus griezdam.) Nolādētie!... Ha—ha—ha!... (Satver galvu ar rokām un noslīgst uz krēsla. Meitene bailīgi paskatās uz viņu un izspraucās ārā pa durvīm.) Ak, kam šīs acis nav aklas un šīs ausis — kurlas? Vai tas var būt, vai tas var būt?... Vai tas drīkst būt? Vai ir kaut kur kaut kāda taisnība? Vai tiešām šai bagātajā pilsētā cilvēkam jāaiziet bojā badā un bez palīdzības?!

Kaimiņiete: Āre, kaimiņ, — vai nu jūs redzat! He—he! Un kā jūs smējāties par mani! He—he!

Tēvs: Jā, — es pacēlu savas rokas pret debesīm un teicu: ha, — kamēr vēl šie asins riņķi un kamēr Dievs ir debesīs, — mums slikti neies!...

Kaimiņiete: Bet nu...

Tēvs pieceļas, izstiep j rokas uz priekšu: Ak! Ak! Ak! (Pieiet pie bērna gultas, saķer puķes.) Ak, šīs puķes! Tas ir izsmiekls, tie ir zaimi!... (Grib mest puķes kaktā.)

Bērns sāk raudāt: Tēt, tēt, — manas puķes, manas puķes!...

Tēvs, sagrābts no pēkšņa želuma pret savu bērnu, noslīgst pie viņa gultiņas ceļos un sāk šņukstēt.

Kaimiņiete: Nu, man laiks iet... (Paņem no mātes uz loga nolikto ābolu un paslepus iebāž kabatā.) Visu labu, mīļie kaimiņi! He—he!... (Iziet.)

Māte paceļ galvu: Nu?

Tēvs ar izsamisumu: Nekā.

Māte ar šausmām: It nekā?

Tēvs: It nekā!!

Māte bailēs: Ak, Kungs, — kas nu būs!

Tēvs gluži kā ārprātā: Noziegums būs!

Māte vēl lielākās bailēs: Ko tu gribi darīt?!

Tēvs: To, ko mani spiež darīt! (Skrien uz durvīm. Māte dodas viņam pakal un tur viņu cieti.)

Māte: Nē, nē! To nē!

(Paveras durvis, un ienāk Ārstis, melnās drēbēs, bez ūsām un bārzdas, ar bālu seju un pliku galvu; acis tikko saredzamas dziļajos dobumos. Vispārīgi viņš atgādina Nāvi.)

Ārstis: Labdien!...

(Tēvs atraujas no durvīm, un māte palaiž viņu vaļā. Abi nesaprazdami raugās uz ienācēju.)

Ārstis pret Tēvu: Vai jūs mani nepazīstat?

Tēvs nesaprašanā lūkojas uz viņu: Nē... nē...

Ārstis: Jūs visu rītu bijāt staigājuši pa pilsētu, darbu vai palīdzību meklēdami, bet velti. Nebija ne darba, ne palīdzības. Un jūs dziļā izsamisumā nostājāties uz upes krasta un raudzījāties viņos... Drūma bija jūsu seja, izdzisušas jūsu acis, bet smadzenēs auga un pieņēmas viena doma...

Tēvs bezspēcīgi: Jā, jā...

Ārstis: Tai brīdī man gadījās iet jums garām...

Tēvs kā hipnotiskā varā: Jā... jā... atceros...

Ārstis: Es jūs uzrunāju... teicu, ka esmu ārsts, un jūs mani lūdzāt atnākt pie jūsu slimā bērna. Vai nē?...

Tēvs drusku dzīvāki: Jā... jā...

Ārstis: Nu, redzat. (Iet uz gultas pusi.) Tur laikam ir jūsu slimnieks?

Māte drusku jautrāka tapdama: Jā, — ārsta kungs...

Bērns ierauga ārstu, iekungstas: Māt... viņš!...

Māte: Kas, bērniņ?...

Bērns: Viņš!!

Māte: Viņš murgos... Tas ir dakteris, bērniņ...

Bērns iekaisušām acīm raugās uz ārstu: Dak—te—ris... Dak—te—ris...

Ārstis: Esat tik labi (pret tēvu) un aizejat uz aptieku pēc ledus.

Tēvs: Man nav naudas...

Ārstis: Nekas... Sakāt, ka priekš manis... (Iedod viņam papīra gabaliņu.)

Tēvs: Paldies... Tūlīt... (Aizsteidzas.)

Māte: Cik jūs esat labi, daktera kungs!...

Ārstis: Es tikai daru savu pienākumu. Bet jūs — dabonat man aukstu ūdeni.

Māte: Tūlīt... (Aiziet.)

Bērns: Māmiņ... neej... neej... bail...

Māte: Kuš, bērns... Daktera kungs tev nekā ļauna nedarīs!... (Izsteidzas ārā.)

Ārstis pieiet pie bērna, uzliek tam roku virsū — uz pieres: Kas nu tā bīsies, Jānīti...

Bērns saraujas, Ārsta auksto roku sajuzdams, pusraudoši: Vai!...

Ārstis: Mierā, Jānīt. Mierā... Tā...

Bērns pamazām sāk apmierināties, tad — piepeši: Onkul, ko tu man atnesi?

Ārstis: Es tev atnesu pavasari, Jānīt.

Bērns priecīgi: Ak, — pavasari!... Dod man pavasari!...

Ārstis: Es tev došu mūžīgu pavasari, Jānīt... Kad tu man nāksi līdz, es tev došu mūžīgu pavasari...

Bērns: Kur tu, onkul, dzīvo?

Ārstis: Tālu prom no šejienes, bērns. Te ir tik auksti, te mūžam slāpst un gribas ēst, bet tur ir mūžīgs pavasaris un visa papildam...

Bērns: Kur tad tas ir, onkul?

Ārstis: Debesīs, Jānīti. Vai tu man nāksi līdz uz turieni?

Bērns kategoriski: Nē.

Ārstis: Tu mīli puķes. Un tur ir daudz puķu. Tur viss vienās puķēs. Un visas viņas zied un smaržo, tikai daudz jaukāki kā še. Un putni tur mūžam dzied savas meldiņas. Tās liek sirdij drebēt un ir tik saldās kā medus, tik cēlas kā pate laimība. Vai tu nāksi man līdz?

Bērns: Nē. Nē.

Ārstis: Un pa debesu dziļumiem, pa tāļumu tāļumiem lido baltu eņģeļu bari. Viņiem visiem sudraboti

spārniņi, un viņi teic un slavē to Kungu. Tu arī dabūsi sudrabortus spārniņus un būsi balts un svēts kā viņi.

Bērns: Nē. Nē. Nē.

Ārsts: Redzi, visu to es tev rādu, lai tu skati un iemīlē. (Māj ar roku. Atdarās durvis un logs. Saule piepilda visu istabu. Pa durvīm saplūst istabā bars bērnu — zēnu un meiteņu — sidrabortos kreklīšos. Viņi sastājas ap Jānīša gultu, saķeras rokās un dej, dziedādami:

Jānīti, Jānīti, Jānīti,
Nāc mums līdz,
Nāc mums līdz,
Nāc mums līdz!

(Šie vārdi atskan dažādās variācijās. Pa logu istabā iestiepjas liels brīnišķīgu, fantastisku ziedu zars, — taisni pāri pār Jānīša gultu. No grīdas izaug lielas puķes. Ārsts tāds savāds, pārvērties, it kā apskaidrots stāv pie bērna gultas gala)

Bērns: Kāds jaukums!

Bērni kā atbalsis: Kāds jaukums! Kāds jaukums! Kāds jaukums!... (Atskan viņu sidrabainie smieklī.)
Ha — ha — ha — ha — ha — ha — ha! Ha — ha — ha — ha — ha — ha — ha!

Bērns: Brālīši mani! Māsiņas manas! Brālīši! Māsiņas!

Bērni dziedoši: Ardievu... ardievu... ardievu!

Bērns: Nē... nē... Neejat! (Bērni smiedamies izsteidzas atkal ārā Puķes sāk zust.)

Ārsts: Nu, vai tu tagad nāksi man līdz?

Bērns: Vai tētiņš un māmiņa arī nāks?

Ārsts: Viņiem jāpaliek še. Tev jānāk vienam pašam.

Bērns: Nē. Es neiešu. Es saukšu māmiņu! Man bail no tevis. (Izbailēs.) Māmiņ, māmiņ, māmiņ!

(Viss burvīgums zudis. Arī saule nespīd vairs. Durvis un logi pamazām aizvērušies)

Ā r s t s uzliek bērnam roku uz pieres, bērns atkal nodreb: Klusi, klusi... Dusi, dusi... Klusi, dusi... dusi, klusi...

B ē r n s vāji: Māmiņ! (Pavisam vāji.) Māmiņ!... (Nodreb, mirst.)

M ā t e iesteidzas, aizelsusies, ar ūdeņa trauku un uzlūko ārstu. Tas stāv nekustēdamies un vienaldzīgs.

Ā r s t s: Saņematies. Jūsu bērns ir miris.

P r i e k š k a r s

O t r ā a i n a

Personas:

Komponists Eriks Korfs. Dziedātāja Helga Bent. Viljams Bleks no Amerikas, Erika draugs. Kapelmeistars. Režisors. Tenors. Baritons. Bass. Gleznotājs. Rakstnieks. Barons. Mecenāts. Arī komponists. Svešais. Pirmais sulainis. Otrais sulainis viesnīcā.

Notiek kādā lielpilsētā.

Kādas viesnīcas paliels un diezgan grezni ierīkots kabinets. Vidū klāts galds. Pie vienas sienas ar samtu pārvilkts dīvāns, pie otras klavieres. Vienā kaktā drēbju uzkaņamais. Priekškarā paceļoties, ap galdu rīkojas vēl divi sulaiņi. Vakars.

Pirmais sulainis: Es tev saku, tas ir smalks cilvēks. Nav sen, kamēr viņš pie mums nāk, bet visi jau jūt pret viņu cienību. Naudas nežēlo un dzeramnaudas dod tikpat labas kā viņa ekselence gubernātors.

Otrais sulainis: Nu, un kas tad īsti viņš ir?

Pirmais sulainis: Ak, mans Dievs: komponists!

Otrais sulainis parausta plecus.

Pirmais sulainis: Nu, draugs, tavas zināšanas ir par vājām priekš viesnīcas, kur apgrozās mūsu literāti. Ja tu te gribi labi pelnīt, tad tev par katru pastā-

vīgu viesi sīki jo sīki jāzin, kas viņš tāds, kādi viņam nopelni sabiedriskā dzīvē, mūzikā, literātūrā, uz skatuves vai kur citur. Ja viņš rakstnieks, tad tev vajaga zināt, kādi viņa ievērojamākie darbi un kā sauc to galvenos varoņus; ja aktieris, tad kādās lomās viņam bijuši vislielākie panākumi. Un tā tālāk. Viss šo zināšanu krājums tev katrā izdevīgā gadījumā jāmēģina parādīt. Tad tu dzīvosī un arī saimnieks būs ar tevi mierā.

Otrais sulainis: Kas tev, cilvēkam, vēl nav jāpiedzīvo! Nu, un kā tad sauc to kungu, kas šovakar būs še?

Pirmais sulainis: Šoreiz tev nav ko uztraukties. Visu svarīgāko padarīšu es, un tu tikai man piepalīdzēsi. Kungs, kas šovakar spēlēs galveno lomu, tikai pašās pēdējās dienās ir kļuvis populārs. Tas ir vēl pavisam jauns mūziķis; arī šovakar pirmo reiz izrādīja viņa pirmo operu „Saules rietā“. Iegaumē tikai pagaidām šo nosaukumu un paša komponista vārdu. Eriks Korfs... Eriks Korfs... „Saules rietā“... (Koridorā dzirdami soļi.)

Pirmais sulainis: Jau nāk... Tie viņa soļi... (Uz slēgšņa parādās vieglā pelerinā, mīkstu platmali galvā, komponists.)

Pirmais sulainis: Labvakar, Korfa kungs.

Komponists: Labvakar, Franc.

Otrais sulainis arī palokās.

Komponists: Vai vēl neviens no maniem viesiem nav še bijis?

Pirmais sulainis: Nē. Tikai režisors Falba kungs zvanīja pa telefonu no teātra un lika jums pateikt, ka izrāde šovakar beigšoties visātrākais ceturtdaļu pēc vienpadsmitiem. Tad viņš arī, kopā ar citiem kungiem, no teātra atbraukšot šurpu.

Komponists: Labi. Es palikšu še un gaidīšu viņus.

Otrais sulainis piesteidzas viņam klāt un palīdz novilkt pelerīnu.

Pirmais sulainis: Vai Korfa kungs nevēlas laikrakstu? „Vakara Vēstneša“ jaunākā numurā ir plašs apcerējums par Korfa kunga „Saules rietu“.

Komponists: Ā!... Tas ir interesanti!... Pado-
dat man avīzi.

Pirmais sulainis pasniedz avīzi: Lūdzu... vai Korfa kungs vēl ko nevēlas?

Komponists: Jā. Glāzi alus, bet aukstu.

Otrais sulainis: Acumirkļi. (Aizsteidzas.)

Komponists iet gar galdu uz dīvāna pusi: Priekš cik personām klāts galds?

Pirmais sulainis: Priekš divpadsmit.

Komponists domā: Divpadsmit? Kādēļ? Es taču sacīju, ka mēs būsim vienpadsmit.

Pirmais sulainis: Atvainojat, bet es domāju... Lieta tā, ka pēc jums prasīja kāds kungs, kuŗš aizvakar no rīta apmetās mūsu viesnīcā...

Komponists: Tas ir, kā — prasīja?

Pirmais sulainis: Viņš prasīja, vai šo viesnīcu neapmeklējot mūzikas mākslinieks Korfa kungs? Nu, un... nu, un tad es sacīju, ka apmeklē gan, un ka arī šovakar jūs šē būsat.

Komponists: Un tad?

Pirmais sulainis: Un tad viņš lūdza paziņot par jūsu ierašanos, jo viņš gribot ar jums tikties.

Komponists: Interesanti, kas tas tāds varētu būt?

Pirmais sulainis: Pēc dokumentiem spriežot, viņš ir amerikānietis un nupat ar tvaikoni Eiropā atbraucis.

Komponists: Nezinu... (Atlaižas uz dīvāna un sāk lasīt avīzi.) Varat iet... (Sulainis palokās un aiziet.)

Otrais sulainis pēc īsa brītiņa ienes lielu glāzi alus: Lūdzu, Korfa kungs... (Noliek uz galda.)

Komponists paceļ galvu: Vai jūs nezināt, kā sauc to kungu, kuŗš pēc manis esot prasījis?

Otrais sulainis: Viesu grāmatā viņš ierakstīts kā Viljams Bleks. Laikam anglis vai amerikānietis.

Komponists: Viljams Bleks — Viljams Bleks —
Pirmais sulainis ienāk: Viljams Bleka kungs
liek viņu pieteikt cienītam Korfa kungam.

Komponists ar drusku nepacietīgu žestu aizmet
avīzi: Lūdzu iekšā. (Ar rokas mājienu atlaiž sulainus,
pēc tam tie, paklanījušies, aiziet.)

Pēc īsa brīža ienāk Komponista draugs Viljams
Bleks, kuŗa sejai ir līdzība ar Ārsta seju, pirmā ainā.

Draugs: Labvakar.

Komponists palokās.

Draugs: Es gan nemaldos: Eriks Korfa kungs?

Komponists: Tas es esmu. Es tikai nezinu...

Draugs: Man šķiet, jūs mani nepazīstat.

Komponists: Piedodat, bet es tiešām nezinu...

Draugs: Ja cilvēks tik daudz ceļo kā jūs, ja viņam
tik daudz satikšanās un pazīšanās, tad nav nekāds brī-
nums, ka šis un tas aizmirstas, ka viena otra seja iziet no
atmiņas...

Komponists: Jūs maldaties, par maniem ceļoju-
miem runādami. Pēdējos trijos gados es nekur neesmu
bijis ārpus dzimtenes robežām.

Draugs: Tā... Bet priekš astoņiem gadiem jūs ļoti
daudz ceļojāt...

Komponists: Jā... Bet kā jūs to zināt?

Draugs: Priekš astoņiem gadiem, 5. jūlijā, mēs
braucām gar „Lielās cerības ragu“... Tas bija briesmīgs
brauciens... Mūsu kuģis...

Komponists it kā hipnotiskā varā grimdams:
Jā, mūsu kuģis kā skaida svaidījās viļņos... (Pēkšņi skaļi.)
Viljam Blek!... Nudien, tas esat jūs!...

Draugs pavisam mierīgi, vārdus uzsvērdams: Ak,
mans draugs, nu jūs taču mani atceraties?

Komponists: Jā... Vētra trakoja jau gandrīz
divas dienas... Divas dienas jau mēs bijām saniknotā ele-
menta varā... Mēs bijām cerību zaudējuši un gluži izmi-
suši. Retais cerēja uz glābiņu. Lielākā daļa šausmīgā
sastingumā gaidīja nāvi... Es sēdēju viens kādā kuģa
kaktā, un arī manās domās bija tikai nāve. Te brīdī, kas

bija ārprātam tuvu, parādījāties jūs. Līdz tam es daudzo pasažieru starpā nemaz nebiju jūs ievērojis. Jūsu seja starp citām sejām man nebija uzkritusi. Bet tajā acūmirkļī es biju pārsteigts. Es nodrebēju. Mana no šausmām un bezmiega naktīm novārdzinātā un pārkairinātā fantazija sāka jau rādīt halucinācijas, un kad jūs man tuvojāties, izlikās, ka pati nāve nāk pie manis...

D r a u g s savādi smejas: Jā, ir tādi brīži...

K o m p o n i s t s Un tad jūs nosēdāties man blakus, un mēs sākām sarunāties. Drīz vien es redzēju, ka mana halucinācija mani maldinājusi. Jūs ņēmāt gar mani dzīvu dalību, un jūsu mierīgais, drošais tonis drīz vien mani pārliecināja, iekaroja. Jūs bijāt daudz pieredzējis, daudz pār savu galvu laidis, un jums nebija ne mazāko bailu. Es vēl tagad labi atminu jūsu vārdus: „Man liekas, ka nāve man nekā nevar darīt. Es zinu, es esmu pārliecināts, ka viņa mani nespēj iznīcināt, ka es turpināšu eksistēt. Es pat gribētu, kaut tagad nāve nāktu. Man būtu interesanti izbaudīt šo sajūtu.“

D r a u g s: Jā... jā... jā...

K o m p o n i s t s: Jūsu drošsirdība darīja uz mani lielu, sugestējošu iespaidu. Pamazām manas bailes izzuda, un es sāku sajūst lielu, pacilājošu prieku cīņā uz dzīvību un nāvi. Es pat uzrakstīju kādu sajūsmas gabalu, bet šī kompozīcija man burzmā un steigā pazudusi...

D r a u g s novēro viņu: Tiešām... Cik žēl... Un jūs vairs nevarat to atcerēties?

K o m p o n i s t s skumji: Nē... Cik daudzas reizes esmu to mēģinājis, bet velti! Neviena jūta, neviena skaņa nebija vairs palikusi atmiņā. Varbūt, kad man atkal būtu jāpārdzīvo kaut kas līdzīgs viņai briesmu naktij, kompozīcija atkal atdzimtu man atmiņā! Man ir savāda pārliecība, ka bojā gājis mans labākais darbs!...

D r a u g s: Un ja nu tas nav vis bojā gājis?

K o m p o n i s t s: Kā gan tas varētu būt?

D r a u g s: Un tomēr tas tā ir. Varu jums paziņot, ka kāds laimīgs gadījums jūsu kompozīciju paglabājis dzīvu.

Komponists: Kā jūs zināt?

Draugs: Jūs gan atcerēsaties, ka mēs izšķīrāmies tikai uz sauszemes. Ņujorkā nobraucis, es nejauši atradu savā piezīmju grāmatā, starp kvītēm, vekseļiem un citiem veikala papīriem kādu notīm aprakstītu lapu... Tā bija jūsu kompozīcija... Kā viņa tur nokļuvusi, nezinu.

Komponists galīgi pārsteigts: Nevar būt! Nevar būt! Tas ir pavisam kas neticams!

Draugs izvelk kabtas grāmatiņu, izņem no tās notīm aprakstītu lapu un padod Komponistam: Te ir jūsu darbs.

Komponists drudzaini satver lapu: Tas ir kas neticams! (Uzlūko notis.) Nu, lūko! lūko! Un cik reizes neesmu mēģinājis to atcerēties, bet velti... Nu, lūk, tā... (Murmina, it kā notis skaņās likdams.) Ak, Dievs, kāda laime, kāds prieks! Te ir mana dvēsele, te ir mans viss!

Draugs: Toreiz, kad mēs šķīrāmies, jūs mani nosaucāt par savu labāko draugu un izsacījāt cerību, ka mēs varbūt vēlreiz tikšoties. Tas nu noticis. Jūsu draugs ir jūs uzmeklējis.

Komponists satver viņa roku: Paldies, paldies!

Draugs: Es tikai esmu izpildījis savu pienākumu. Man jau sen vajadzēja jums tik dārgo manuskriptu atdot, bet cik daudz pēc jums neesmu taujājis, meklējis jūs, nevarēju ievākt nekādas ziņas. (Ar smaidu.) Jūs jau esat kļuvis slavens tikai kopš dažām dienām... Šai pilsētai cauri braukdams, aizvakar gluži nejauši dabūju zināt, ka pirmo reiz izrādīs jūsu operu. Bez kādām pārdomām atliku visas savas darīšanas un nolēmu palikt te, lai jūsu darbu dzirdētu.

Komponists priecīgi. Jūs tā tad bijāt manas operas pirmizrādē?

Draugs: Jā.

Komponists spriedumu gaidīdams, uzlūko viņu. Jūs varat iedomāties, no cik liela svara man jūsu spriedums.

Draugs: Tā ir opera, kādu tikai jūs varējāt radīt. Viņa ir dzimusi tur, pie „Labās cerības raga“...

Komponists domīgi. Jūs... domājat?

Draugs: Jā. Šajā darbā skan tādas stigas, kādas ir tajā uz kuģa uzrakstītā kompozīcijā, kuģu es nupat jums atdevu... Visā operā variējas lielās briesmu nakts nojautas...

Komponists: Cik savādi! Un es taču gribēju taisni likt skanēt vislielākajam dzīves priekam... Cauri visām sāpēm, cauri tumsas un nāves akordiem!

Draugs: Un tomēr, tomēr viss jūsu darbs ir liela zemošanās nāves priekšā. Sevišķi tā ārija, kuģu tik lieliski nodziedāja mūsu tenors Broks. Mans draugs, vai zināt, ko es jums lūgšu: nospēlējat man priekšā savu atrasto kompozīciju. Man šķiet, tas jums nebūs tik nepatīkami, jo jums bez šaubām arī pašam ir nepacietība to dzirdēt. Es esmu devis jūsu darbu spēlēt visslavenākiem meistariem, un ar katru reizi vairāk tas mani valdzinājis. Autora paša izpildījums bez šaubām atstās dziļāko iespaidu.

Komponists: Kā lai es atteiktos nospēlēt jums to darbu, kuģa radīšanā jums tik liela līdzdalība? Man gan jāaizrāda, ka neesmu nekāds ievērojamais pianists.

Draugs noteikti. Izjūta, izjūta ir galvenais...

Komponists nosēstas pie klavierēm.

Draugs: Ja atļaujat, es nogriezišu elektrību. Iespaida dēļ... (Nogriež elektrību. Atskan pirmie akordi. Tās ir sēru pilnas, baigas, bet arī svinīgas un cēlas skaņas. Lāgiem dzirdams tāds kā apstarots, augstāks prieks. Beigās īsta himna, augsta drūmuma pilna. Kad noskanējuši pēdējie akordi, uzliesmo elektrība, kuģu uzgriezis Draugs. Komponists sēd pie klavierēm, rokām atbalstīties uz tām, it kā tālu domās būdams. Uz slieģņa stāv **Dziedātāja** ar lielu puķu buķeti rokā; viņa spēles sākumā ienākusi istabā.

Draugs iet Komponistam klāt un spiež roku. Es jums pateicos...

Komponists pagriežas uz durvju pusi un ierauga Dziedātāju. Ā... jūs, Benta jaunkundze... (Steidzas viņai pretim,)

Dziedātāja: Ceru, ka nepemsat ļaunā...

Komponists: Ak!... (Apķeras.) Piedodat!... (Stāda priekšā,) Helga Benta jaunkundze, mana nepārspējamā Anita... Mans draugs Viljams Bleka kungs...

Dziedātāja: Steidzos tūlīt pēc priekšpēdējā cēliena uz šejieni... Režisors Falba kungs lūdza pateikt, ka viņš būšot pēc kādas pusstundas...

Draugs: Cienītā jaunkundze droši vien nenožēlo savu agro atnākšanu... Vai nē, Korfa kunga kompozīcija taču ir lieliska?...

Dziedātāja: Ak, to vajag vēl un vēl dzirdēt!

Komponists: Iedomājaties, jaunkundze, — cik lielam vajaga būt taisni manam priekam: šī ir mana zudusē kompozīcija, par kuru, ja nemaldos, arī jums esmu stāstījis... Tagad viņa atradusēs... Mans draugs Viljams Bleka kungs man viņu atveda...

Draugs: Jā, šī kompozīcija ir mūsu Erika Korfa dzīve un liktenis. Tā ir visas viņa darbības kvintesence... Tas ir kaut kas nepārspējams!... Bet tagad — es lūgšu mani atvainot... (Palokās.)

Komponists: Es katrā ziņā ceru jūs šovakar vēl šē redzēt... Nē, jūs ne par ko nedrīkstat manos mazajos svētkos trūkt...

Draugs: Es ļoti pateicos, bet..

Komponists: Nekādu „bet“... Dodu jums pusstundas laika...

Draugs jocīgi. Priekš sagatavošanās... Jā, es katrā ziņā būšu... (Vēl reiz palokās un aiziet.)

Dziedātāja tuvojas komponistam, puķu buķeti no galda paņēmusi. Kādu balvu lai es dodu mūsu varonim, kurš ik dienas ceļ gaismā jaunus dārgumus?... Ja šīs puķes būtu man prieku darījušas, tad es pasniegtu viņas...

Komponists uzlūko puķes. Vai tās tik nepatīkamas puķes, mana varone?

Dziedātāja: Ak, Erik, — tas ir kaut kas tāds, kas manu pēdējo dienu dzidro laimi brīžiem it kā aptumšo...

Komponists: Kas tad isti, Helga?

Dziedātāja: Tas cilvēks, par kuŗu es tev jau vakar stāstīju... Viņš man uzmācās taisni nepatīkamā kārtā... Šorit viņš bij atnācis pie manis mājā un par vari gribēja, lai es viņu pieņemu... Es liku viņu strupī noraidīt un priekš izrādes sākšanās dabūju no viņa vēstuli... Viņš raksta, ka „neesot vēl dzimusi tā sieviete, kuŗa viņu no sevis spētu aizdzīt“... Pēc trešā cēliena, kad es nodziedāju savu beigu āriju, man pasniedza šo buķeti un viņa vizitkarti ar uzrakstu: „Uz drīzu redzēšanos!“

Komponists: Tā ir negēliba! Es ar to nelieti runāšu... Es viņu piespiedišu nožēlot šo uzbāzību!...

Dziedātāja: Neuztraucies, Erik... Visas zīmes rāda, ka tas ir vienkārši nenormāls cilvēks... Taisni tādēļ man tā baigi no viņa... Bet tagad — lai paliek viss tas... Mēs taču neļausim šādam niekam izjaukt šī vakara jaukumu!...

Komponists: Jā, tev taisnība, Helga! Kādēļ lai skumstam un sērojam? (Laimīgi.) Ak, Helga, — es taču šais pāris pēdējās dienās esmu atradis divas augstas mantas, divas nesamaksājamās pērles, kuŗas mirdz gaišāki par sauli un visiem citiem spīdēkļiem kopā, — tevi un savu labāko darbu...

Dziedātāja ar mirdzošu skatu raugās uz viņu.

Komponists: Tu un tas vīrs, kuŗš nupat še bija, esat man tie tuvākie cilvēki... Viljams Bleks ir tas, kuŗš toreiz uz jūras bija mans morāliskais atspajds. Kompozīcija neviļus bija nokļuvusi pie viņa. Viņš līdz pat pēdējam laikam bija mani veltīgi meklējis.

Dziedātāja: Tā. Viņš tomēr ir ļoti savāds cilvēks. Vai zini, kad, elektrībai uzliesmojot, es, uz slieģņa stāvēdama, viņu ieraudzīju, mani pārņēma bailes. Viņā ir kaut kas tāds savāds, noslēpumains... un — šausmīgs turklāt...

Komponists: Ak nē. Tas tev tik tā pirmajā acumirkli izlicies. Arī ar mani tā bija, tur, uz kuģa. Bet tikai pirmā brīdī. Tagad es pret viņu sajūtu tikai simpatiju, esmu it kā neizskaidrojamā viņa varā. Viņš ir bijis manas operas pirmizrādē un ļoti atzinīgi par viņu izsakās. Vai zini, viņš atrod, ka „Saules rietā“ skanot cauri tie pamatvilcieni, kas ir manā atrastajā kompozīcijā. Lielā zemošanās nāves priekšā un tomēr milzīgais, neizmējamais prieks cauri visam tam... Ak, Helga, ja es šo operu būtu rakstījis tagad, kad esmu tevi ieguvis, tad šis prieks būtu vēl lielāks. Viņš būtu viņsupārspējošs, visuzvarošs... Viņš būtu augšāmcelsšanās un nevis krusta nāves prieks.

Dziedātāja: Savā nākošā operā tu, Erik, uzvarēsi nāvi un piedzimsi no jauna!

Komponists: Un mana nākošā opera sauksies „Helga“! Ak, Helga, man ir tā, it kā kad man sāpētu sirds par ikkatru brīdī, kurš zūd mūsu mīlestībai. Man tā gribas ik acumirkli ziedot viņai, ik acumirkli jūst tavu tuvumu. Es esmu tevi ieguvis, Helga, un vairs vajā nelaidīšu, nevienam, nevienam neatdošu.

Dziedātāja: Erik... es nezinu, kas tas ir, bet man ir tāda sajūta, ka mūsu mīlestībai nebūs ilgs mūžs.

Komponists: Bet, — Helga! Kā lai es saprotu šos vārdus?

Dziedātāja: Es lūkojos savā sirdī, es meklēju tur un prasu, kā radušās savādās domas, kāds tad īsti viņu pamats? Bet — atbildes nav. Ir tikai viena vienīga sērīgi saldu jūtu svelme, kas plešas un aug augumā. Un tomēr, tomēr... viņai līdzī skan kaut kas, kāds sevišķs sudraba zvans skan viņai līdz. Sevišķi šodien, kad izdzirdu tevi spēlējam, man sirdī iezagās tāds savāds stindzinošs aukstums. Man bija tā, it kā tu nepiederētu šai pasaulei, it kā tu būtu no citurienes...

Komponists: Ak, Helga, — kam citam gan es varu piederēt, kā vienīgi tev? Tu esi mana valstība, mana zvaigžņu sfera, mans viss... Tavš tēls man stāvēja priekš acīm, kad es redzēju sava „Saules rietā“ Anitu,

kaut gan es tevi tad vēl nepazinu... Ai, es tevi mīlēju jau sen, sen... Tai dienā, kad es tevi pirmo reiz dzirdēju Anitas partijā, es jau sajutu, ka nevarēšu bez tevis dzīvot. Un aizvakar „Sauls rieta“ pirmizrādē es atzinu, ka spēju tevis dēļ mirt. Augstāko atziņu ieguvu es tad..

Dziedātāja: Erik, tu runā manus vārdus... Erik, ko lai es tev saku?... Man nav nekā, ko tev sacīt, man atliek tikai liekt galvu tavā priekšā — priekš nāves vai dzīvības skūpsta.

Komponists: Mēs dzīvosim, Helga, ak, kā mēs dzīvosim... Tu taču redzi debesis vaļā, Helga, tu redzi kāpes un eņģelus uzkāpjām un nokāpjām pa tām, tu jūti plūstam kā siltu straumi pār tevi... Viņa pārņem tavu miesu un asinis, Helga, ieplūst tavā sirdī, un tur plaukst un veļas lieli, balti ziedi... Helga, vai tad tev neriebst galva no uzvaras prieka, kā man?... Es esmu ieguvis ar savu operu daudz sirdžu, bet viena mirdz pāri viņām visām.. Kā man gribas dzīvot un radīt, Helga! Upurēt mākslai un mīlestībai... Un spēka man ir pa pilnām. Taisni tā kā toreiz, kad es nāvei acīs skatījos. Jā, tā es skatos tagad acīs dzīvībai un dzeņu viņas sarkanās, sarkanās asinis. Un šais asinskāzās tu mana līgava, Helga, tu, mana dienu saule!

Dziedātāja: Jā, Erik, dzīvības kāzās — es tava līgava! (Apkampj viņu.)

Komponists: skūpsta viņu.

(Pie durvīm klauvē)

Dziedātāja atraujas no komponista.

Komponists: Iekšā.

Pirmais sulainis ienāk. Patlaban piebrauca kungi no teātra. Vai drīkstu lūgt viņus iekšā?

Komponists: Jā, lūdz viņus iekšā. (Sulainis iziet.)

Dziedātāja ņem puķu kurvi un aiznes to uz loga. Ak, tālāk nost šīs puķes, — mani kaitina viņu smarša!

Ienāk **Režisors, Kapelmeistars un Tenors.**

Režisors: Labvakar!... Ā, mūsu lakstīgala jau šel!...

Dziedātāja: Nācu sataisīt jums ceļu, kungil!...

Kapellmeistars un Tenors sasveicinās ar Komponistu un dziedātāju.

Kapellmeistars: Jūs aizgājāt par ātru no teātra, Benta jaunkundze! Arī pēc pēdējā cēliena publika nerimstoši sauca jūsu vārdu!...

Tenors: Jā, tiešām, jums ar katru dienu Anitas partijā lielāka piekrišana!...

Dziedātāja drusku pa jokam, bet tomēr arī ar savu daļu nopietnības: Par to man bez šaubām lielā mērā jāpateicas tādām partneram kā jūs, Hartmaņa kungs!...

Režisors uz komponistu. Žēl, ka jūs nebijāt šovakar teātri. Jūs būtu lieku reizi pārliecinājušies, cik cieši esat ar savu „Saulis rietu“ pie sevis saistījuši visas mākslinieciski jūtošas sirdis!... Es tiešām neatceros savā ne visai isajā režisora mūžā otru operu, kurās uzvaras gājiens būtu bijis tik neminami spīdošs. Katram jaunam talantam ir daudz skaugu, kas nenovīdīgā kārtā grib liegt viņam jebkuru mākslinieciskas eksistences tiesību. Un nereti šiem skaugiem tiešām izdodas dabūt vispārības domas savā pusē. Tā dažs labs īsts talants tiek galīgi nobīdīts no ceļa. Pie jūsu darba pat vislielākie skaugi tomēr nav varējusi nekā darīt!...

Kapellmeistars: Jā, kad jūs zinātu, cik liels ir publikā sašutums pret „Zvana balss“ recenzentu, kurš bij ievietojis par jūsu darba pirmizrādi nekrietni nepareizu atsauksmi!...

Ienāk Baritons, Gleznotājs, un Rakstnieks.

Baritons vētrāini steidzas klāt Komponistam. Bravo! Bravo! Bravo! (Spēcīgi krata viņam roku.) Nebrīnāties! Tā es jūs apsveikšu ik reizes, kamēr jūs nebūsat uzrakstījuši „Saulis rietu“ vietā citu operu... vēl labāku!... Nē, — nevajag vairs labāku!... Tikpat labu.

Rakstnieks pa tam sasveicinājas ar Dziedātāju. Sveicinu dievišķo Anitu!... Nē, patiesi: tā kā šovakar,

jūsu balss nekad vēl nav skanējusi... (Uz Komponistu.)
Cik žēl, ka jūs nedzirdējāt!...

Gleznotājs arī jau sasveicinājies ar visiem. Mākslas biedriba, Korfa kungs, uzdeva man jūs privātā kārtā uzaicināt rītvakar uz viņas sēdi. Jums, cik es zinu, tur nodomāta maza godināšana!

Komponists: Bet, mani kungi, nūdien tas ir par skaļu. Es jau nesaku, ka neesmu nekā pelnījis, bet...

Tai brīdī uz slieģšņa parādas Bass un Ari Komponists.

Daži: Ā, mūsu bass!... Ā, mūsu „labais ģenijs“!...

Bass istā basa balsi. Labvakar!... (Sasveicinās ar Dziedātāju, tai roku noskūpstīdams; uz Komponistu.) Šis dons, kuŗu tu redzi savā priekšā, piesitās man teātrī klāt un lūdza, lai es viņu ņemot līdz uz šejieni. Tā kā viņš izlikās visai nobijies un balss viņam tricēja, tad manā sirdī iezagās žēlums, un es viņu paņēmu līdz. Ja tev tas nepatīk, tad izgāz savas dusmas uz mani. Ja esmu pareizi sadzirdējis, tad viņš arī ir komponists.

Ari Komponists dziedgan savāds pēc izskata un izturēšanās, ģērbies ne visai smalki, stādās pa tam visiem priekšā, minēdams paklusi savu vārdu; pie Komponista nonācis. Jā... lūdzu..., piedošanu... Man no visas sirds gribējās personīgi izsacīt jums savu atzinību.... Redzat, ir patīkami, ja atrod cilvēku, kuŗš, tā sacīt, tavus visslepenākos dziļumus radniecīgi atminējis... Es ar'... he — he... esmu, tā sacīt, grēkojis... „Maija nakts Dzeģužkalnos“, — vai neesat dzirdējuši... Tas ir mans darbs...

Komponists: Ne... atvainošanu... neatceros...

Ari Komponists: Ļoti pateicos... (Atvelkas sāpus.)

Bass: Jā... vai zināt, Anita... es šodien nejauši dabūju zināt smalkas lietas par to jūsu pielūdzēju... nu, to aitas galvu... Tas ir īsts deģenerāts... kāds muižnieks no Ungārijas, kuŗam esot naudas kā velnam pelavu. Tēvs viņam miris dzeltenajā mājā, un māte — nezinu — vai pakārusies, vai noslicinājusies... Pats viņš arī jau reiz sēdējis cietumā... Ar vārdu sakot, sava slavenā ciltskoka

cienīga atvase... Es jums ieteicu no viņa pēc iespējas izvairīties... Ja tas piena puika man nāktu rokās, tad es gan...

Dziedātāja: Ak, — man jau ir tik daudz dūšīgu un pakalpīgu bruņinieku (pārlaiž visiem skatu), ka, nu, dien, nav ne mazāko baiļu no kaut kāda nenormāla cilvēka...

Visi: Bravo! bravo! Bravo, Anita!

Rakstnieks: O!... Un viens no visiem, tas — es domāju — vislabāk prātis rūpēties par savu varoni...

Komponists: Kungi un dāmas, — laipni lūdzu jūs ieņemt vietas pie galda... Jums droši vien pēc izrādes pūlēm nebūs nekas pretim iebaudīt glāzi vīna...

Bass: Bet mūsu „mecenata“ taču vēl trūkst... Un barons, kur tad barons?...

Komponists: Viņi droši vien tūlīt būs klāt!...
(Uz slieģšņa parādās Mecenāts un Barons).

Barons ļoti steidzīgs gaitā un runā: Sveiki, mani kungi un — mana dāma. (Noskūpsta Dziedātājai roku...) Atvainojat manu nokavēšanos, bet steidzīgas darīšanas un tā tālāk... Ar vārdu sakot, es beidzot esmu še... Mūsu apburošai siržu valdniecei dziļa atzinība skūpsta veidā uz daļiņas rociņas...

Mecenāts: Un kur jūs visi, tur es ar... (Uz Dziedātāju, sasveicinādamies.) Divpadsmitā Savstarpīgā kredītbiedrība atkal pagodinās nolikt savu atzinību pie jūsu kājām, daļiņa mākslas priesteriene... (Uz Komponistu.) Sveiki, mans cēlais draugs!

Komponists: Lūdzu atvainot mūsu steigšanos, bet... aiz dažādiem un citiem iemesliem (smejas) lūdzu jūs tūlīt ieņemt vietas... (Abi apsēstas, Komponista vieta ir blakus Dziedātājas vietai.)

Barons: Un es?... (Ierauga, ka vieta blakus Dziedātājai brīva.) Vai drīkstu?

Dziedātāja: Es jūs lūdzu.

Komponists: Es lūdzu kungus izvēlēties viņus à la carte!

B a s s: Man lielu kausu putojoša alus.
(Sulaiņi nes alu, vīnu un ēdienus. Pa tam notiek sarunas)

M e c e n ā t s uz Basu: Nu redzi, dārgais draugs, es atkal pie taviem sāniem!

B a s s: Dārgais draugs? Vai tad es tev tiešām tik dārgi izmaksāju?

(Daži smejas)

A r ī K o m p o n i s t s sēž Basam pie otrās rokas. Vai zināt... (Nevar vārdu atcerēties.) Berg... tas ir... Cverg... maņa... ak, nē...

B a s s: Nu, vienalga...

A r ī K o m p o n i s t s: Jā, vai zināt, Basa kungs, man jūsu basā skan kaut kas šaļapina basam līdzīgs...

B a s s: Ā... ļoti patīkami... varu iedomāties, cik priecīgs būtu šaļapins, ja to dzirdētu!

(Daži smejas)

T e n o r s uz Gleznotāju: Nē, vai zināt, sakāt, ko gribat, bet arī operā dekorācijas nedrīkst nomākt aktieri!

G l e z n o t ā j s: Varbūt, ka paši aktieři pie tam vainīgi... Kādēļ tad uzkraut vainu taisni dekorātoram?

R a k s t n i e k s: Cieš arvienu tas vājākais, tas vecs likums, bet arī ne katrreiz tas, kas skaļš, ir jau tūlīt stiprs...

B a r o n s: Kungi, vismaz šoreiz šāds strīds ir nevietā. Reti kad ir panākta tāda saskaņa starp komponistu, rakstnieku, aktieri, gleznotāju un visiem citiem operas elementiem kā šoreiz.

B a r i t o n s: Un vislielākais nopelns par to bez šaubām piekrīt mūsu cienījamam autoram. Viņš bija tas, kas visur iedvesa vienojošu, saskanīgu garu, viņš bija tas, kas tā prata sajūsmināt mūs, kā vēl neviens!...

V a i r ā k i: Jā, jā! Korfs, Korfs bija tas!...

B a r o n s pieskandina pie glāzes: Tā kā jūs, kungi, gandrīz visi esat lielākā vai mazākā mērā lietā ieinteresēti, tad, man šķiet, bezpartējiskas personas lomu vislabāk varu uzņemt es. Un kā tādām man tiešām jāizsaka „Saules rieta“ autoram Korfa kungam visu māksli-

nieciski domājošo un jūtošo aprindu pateicība. Es gan neesmu ne no viena pilnvarots to darīt, bet ka tas, ko izsaku, ir tiešām vispārības domas, to pierāda visdažādāko mūzikas pratēju un kritiķu atsauksmes. Pat tās retās, personīgi iedvesmētās nelabvēlības zīmes, kuŗas parādījās pāris preses organos, tikai apstiprina saskanīgo atziņības balsi, jo vīri, no kuŗiem šī nelabvēlība nāk, jau sen pazīstami par visa tiešām laba un daiļa pulgotājiem un nievātājiem. Nav nekādas partiju vai šķiŗu mākslas, bet ir tikai laba un slikta māksla. Paldies Dievam, šī atziņa pēdējā laikā arvien ciešāki sāk iesakņoties masās. Kaut ko tiešām daiļu spēj saprast un baudīt visi taisni tās dievišķās dzirksteles dēļ, kuŗa visam daiļam cauri mirdz. Jauns pierādījums šai atziņai ir Korfa kunga darbs, kuŗš ieguva tādu nedalītu piekrišanu un saprašanu. Es tādēļ šķietos runājis visiem no sirds, jā, glāzi paceldams, uzsauca: „Lai dzīvo mūsu Eriks Korfs!...”

Visi sauc trīsreiz „Urā! Urā! Urā!” un sasit glāzes ar Komponistu...

B a r i t o n s, kad visi atkal nosēdušies: Nē, bet mani cienījamie, — mēs taču esam trīspadsmīt pie galda?

A r ī K o m p o n i s t s ar zemīgu smaidu: Nē, lūdzu piedošanu, — tikai divpadsmit... Es izskaitīju!

K o m p o n i s t s: Apmierināties, mani kungi: mēs tūlīt būsim trīspadsmīt!... Pēc pāris acumirkļiem man būs tas gods jūs iepazīstināt ar kādu manu draugu no Amerikas. Taču tas šoreiz nav vis nekāds nelaimes, bet īsts laimes putns, jo viņš man atvedis dārgu zudušu mantu, mana mūža labāko ražojumu, kuŗu es līdz šai dienai turēju par izgaisušu uz visiem laikiem...

D a ŷ a s b a l s i s: Tiešām!... Interesanti!...

(Arī Komponists un Bass savā starpā sačukstas)

B a s s: Bet paliekat taču uz vietas!... (Smejas.)
Iedomājaties jele: Blum, Blim... (Nevar atcerēties vārdu.)

A r ī K o m p o n i s t s atkārtodams Basa paņēmienu drusku iepriekš: Bet, lūdzu, — vienalga...

B a s s: Nu, jā, — viņš grib iet prom, jo uzskata sevi par to nelaiemes putnu...

M e c e n ā t s: Ha—ha—ha!

K o m p o n i s t s: Bet labais draugs, — neesat jel bērnišķīgs!...

B a s s: Viņš paliek, viņš paliek!...

(Ienāk Draugs; sulainis jau iepriekš ierīkojis viņam vietu pie galda, Komponistam blakus. Draugs palokās)

K o m p o n i s t s: Mani kungi, — atļaujiet jums priekšā stādīt manu draugu Viljamu Bleku no Amerikas.

(Draugs iepazīstas un apsēžas)

D r a u g s: Redzat, — es turēju vārdu.

K o m p o n i s t s: Es zināju, ka jūs neļausat palikt mūsu svētkiem nepilnīgiem.

K a p e l m e i s t a r s pieskandina pie glāzes: Nupat izteiktās simpatiskās „publikas priekšstāvja“ barona kunga domas nepieciešami jāpapildina ar pāris vārdiem no mākslinieku puses. Es runāšu īsi, jo visa Korfa kunga darba vērtība jau pietiekoši plaši apgaismota no ievērojamiem mākslas pazinējiem. Gribu sacīt tikai to, ka mēs izpildošie mākslinieki, kas mīlam moderno mākslu un nīcinām nāvējošo šablonu, ieraugam Erika Korfa personā vienu no spēcīgākajiem īstas mūzikas labās nākotnes nesējiem. Es un visi mani biedri to laiku, kuŗu esam pavadījuši „Saules rietā“ burvīgajā varā, uzskatīsim par vienu no jaukākiem savas dzīves laikiem!...

(Vispārīga piekrišana un „bravo“ saucieni)

K o m p o n i s t s pieceļas: Man liekas, cienījamie viesi, ka mana persona šie tiek pārāk uzsvērti. Es esmu darījis to, ko man vajadzēja darīt. Es citādi nevarēju. Ja mans darbs ir iznācis labs, tad paldies par to tam dievišķīgajam garam, kuŗš caur mani ir runājis. Bet ja mans darbs ir spējis arī iekarot tik daudzas sirdis, tad par to man jāpateicas saviem centīgajiem un apdāvinātajiem līdzdarbiniekiem. Manām skaņām vajadzēja iemiesojuma, vārdu, — tos deva rakstnieks. Vārdos izteiktām ska-

ņām vajadzēja skanīgu dvēselu, kurās tās atbalsotos, un tās man deva daudzie mani mīlie biedri un biedrenes mākslas laukā. Vēl man vajadzēja veiklu un sajūsminātu ārējā tērpa un gluduma gādātājus, — tos deva mans režisors un gleznotājs. Un vēl daudz, daudz bija to bez kuriem mans darbs nebūtu nekas. Visiem, visiem tiem nākas mana lielā pateicība. Es šai lielajā mākslas misterijā neesmu pārāks par viņiem. Visi mēs esam vienādi priekš augsto Mūzu vaiga. Paldies, biedri iekš mākslas!

(„Bravo“ saucieni, glāžu sašķindēšana)

Otrais sulainis ienāk, pieiet pie Komponista: Atvainojat, Korfa kungs, bet tur kāds nepazīstams kungs vēlas ar jums runāt!

Komponists: Lūdzat viņu iekšā.

Otrais sulainis: Viņš saka, ka gribot ar jums vienatnē runāt. Viņš lūdz jūs uz brīdi iznākt.

Komponists pieceļas: Laipni lūdzu mani uz brīdi atvainot. (Iziet.)

Draugs uz dziedātāju: Tie ir laimīgākie brīži, kādus Korfa kungs patlaban pārdzīvo: pirmā lielā uzvara! Tas vairs otrreiz dzīvē nenāk priekšā!...

Dziedātāja: Jā, Bleka kungs, — jaunības rozes ir tās viskrāšņākās!...

(Ārā atskan pastiprāka sarunāšanās un pēc tam it kā pliķa skaņa; tad pa durvīm iedrāžas Komponists un viņam pakal Svešais)

Komponists kliež: Savaldāt jel šo trako cilvēku!

Svešais bezgalīgās dusmās: Šo pliķi, nelga, tu man dārgi samaksāsi! (Izrauj revolveri.)

Dziedātāja: Tas ir viņš! Viņš! Ķerat ciet šo trako cilvēku!

(Daži pieceļas no galda un steidzas pie Svešā, bet viņš tai brīdī izšauj uz Komponistu un trāpa tam. Komponists sagrīļojas)

Svešais: Tas ir izdarīts! Plebejs tāds!... (Visi sastājas ap viņu.) Tas ir izdarīts! Nebīstaties, — neaizbēgšu!...

(Svešajam izdodas tomēr izspraukties visiem cauri koridorā, kur notiek cīņa ap viņa apcietināšanu.) Nelgas tādi!... Mākslinieki!... Kā es jūs nicinu!... (Tā atskan Svešā balss no koridora. Gandrīz visi viesi tur izgājuši. Pie Komponista palikuši tikai Rakstnieks, Draugs un Dziedātāja.)

Dziedātāja: Dieva dēļ, — sauciet ārstu!... (Rakstnieks aizsteidzas.)

Komponists: Laikam nebūs vairs vajadzīgs... Helga!... Nelietis tāds!... Kā viņš... tevi apvainoja!...

Dziedātāja: Erik... ko tu runā!... Būs labi... Erik, neaizmirsīsim!...

Barons ieskrien: Viņš ir apcietināts!... Kas par briesmīgu, nolādētu nejēdzību!...

Komponists: Ak, — ūdeni —

(Barons izsteidzas ārā)

Komponists: Helga... beigts... beigts mūsu sapnis!...

Dziedātāja: Tas nevar būt, Erik, — nevar būt... Tas nedrīkst būt...

Draugs savādi: Atceraties nakti jūrā... atceraties savu labāko darbu... Atceraties zemošanos nāves priekšā un to lielo prieku, kas skan cauri visam tam!...

Dziedātāja: Ko jūs runājat, mans Dievs, ko jūs runājat!...

Draugs: Es runāju par to, ka mums būs stipriem būt, ka mums droši nāvei acīs skatīties... smaidot būs mums nāvē iet... Ar uzvaras smaidu uz lūpām!...

Komponists: Ak, nē, nē!... Nost no manis, jūs!... Es jūs nicinu! Kā man dzīvot gribas, kā man dzīvot gribas!...

(Tumsā vēl noskan Dziedātājas izbailu kļiedziens, un tad krīt priekšgars)

Trēšā aina

Personas:

Priors Ignacijs. Marko, jauneklis. Alfonso, mūks. Mūku koris neredzams

Notiek kādā katoļu klosterī

Neliela istaba. Dibenā, zem baldachina krāšņa gulta, kuŗā ar seju pret publiku, pussēdus — p r i o r s I g n a c i j s. Pie gultas deg sveces masīvos lukturos. Ir jau tumšs; pa nelielo logu istabā laužas vakara biezā krēsla. M a r k o stāv gultas tuvumā.

I g n a c i j s, kurš visu laiku gulējis ar aizvērtām acīm, atdara tās; vājā balsī: Marko, — kur tu esi, Marko?

M a r k o: Te es esmu, tēvs Ignacij.

I g n a c i j s: Tā... Un man jau palika bail, kad tik tu neesi aizgājis... Neatstāj mani, mans dēls!... Neatstāj mani, mans dēls!... Neatstāj mani šai stundā!...

M a r k o: Es arvienu būšu un palikšu pie jums, tēvs Ignacij.

(Pauze)

I g n a c i j s pēkšņi, ar drebošu balsi: Kāpēc pēkšņi palika tik tumšs, Marko?

M a r k o: Ir jau vakars, svētais tēvs. Saule nogāja, un drīz uzlēks zvaigznes.

I g n a c i j s: Tā... Labi. Tava balss skan kā sidra-ba zvans, Marko. Man ir tik labi, tik labi, kad es viņu dzirdu. Runā, Marko. Tavos vārdos klausoties, laiks man paies isāk.

M a r k o: Ko lai es jums stāstu, svētais tēv. Es nekā nezinu. Es tik maz esmu piedzīvojis.

I g n a c i j s: Stāsti man savus sapņus, Marko. Veri man vaļā visu savu krāšņo jaunības teiku valsti. Saki man visas savas gaišās un melnās domas. Saki un nebī-

sties. Arī es reiz biju jauns. Es tevi saprotu. Vēl vairāk, nekā saprotu: Es tevi pielūdzu!...

Marko: Ak, mans kungs!... Ko jūs runājat!... Es jūs nesaprotu...

Ignacijs: Tu to nevari saprast, bērns. (Sērīgi.) Tev to nevajag saprast.

(Pauze)

Ignacijs ar izbailēm balsī: Marko! Marko!...

Marko: Jā, tēvs Ignacij?

Ignacijs: Kāpēc pēkšņi apklusā ārā lakstīgalu balsis?

Marko: Ak nē, svētais tēvs! Lakstīgalas nav apklusušas!... Viņu balsis skan vēl daudz stiprāki, nekā līdz šim... Viss gaiss trīc no viņu dziesmām. Un puķes smaršo, un viss dārzs ir reibuma pilns... Strauts plūst no kalnaga — vai jūs dzirdat viņa čalas? Viss pilns ilgu, viss pilns sapņu, mans kungs. Ziedonis, ziedonis valda tagad, mans kungs!... Ak, kā man gribas atvērt jūsu skatam visu krāšņo pasauli!... Man gribētos sagrāut šīs pelēkās sienas, dot jums dusēt pie dabas māmuļas krūts!...

Ignacijs ar sāpēm: Ziedonis!... Visa daba atdzimst, jūt, bauda, tikai es nevaru ne atdzimt, ne just, ne baudīt!... Marko, manu zēn, — man jāmirst, manu Marko!...

Marko: Nē nē, tēvs Ignacij, — nerunājat tā!... Jūs nedrīkstat mirt!... Mēs visi jūs tā mīlam...

Ignacijs saķer viņa roku: Tu saki — mīlat?! Atkārto jel to. Man to vajaga vēl un vēl dzirdēt!... Bet — saki — kāpēc tu mani mīli, Marko?...

Marko: Jūs man esat tik daudz laba darījis, svētais tēvs!... Es biju nabags, neizglītots zēns, bet jūs mani pacēlāt no nabadzības un tumsas, nolikāt savā tuvumā un devāt man gara gaismu!...

Ignacijs: Labi. Bet saki, vai tu ar' zini, kāpēc es to darīju?

Marko: Tāpēc, tēvs Ignacij, ka jūs mīlat pasauli un cilvēkus, tāpēc, ka jūs mīlat gaismu un daiļumu!... Jūs esat dibinājis skolas, jūs izgreznojis krāšņus dievnamus

un izgreznojis tos ar jaukām gleznām... Jūs esat mācījis cilvēkus ticību cienīt un caur to atgriezuši daudzus neticīgos!...

Ignacijs: Tev taisnība, Marko: es esmu cilvēkus mīlējis, es tos vēl tagad mīlu, un vismīļākais no tiem esi man tu, Marko!...

Marko: Svētais tēvs, es neesmu jūsu mīlestības cienīgs. Es nekas neesmu...

Ignacijs savādi: Ak, kaut tu to zinātu, Marko, kas tu esi!... Kaut es tev to spētu pasacīt!...

(Pauze)

Ignacijs: Man šķiet, ka es dzirdu soļus koridorā, Marko!...

Marko: Nē, svētais tēvs, koridorā neviena nav.

Ignacijs: Kādēļ gan nenāk paters Alfonso? Vai tu neesi aizmirsis viņam manu lūgumu atgādināt?

Marko: Kā es to būtu drīkstējis, tēvs Ignacij. (Pulkstenis kādā attālākā tornī sit astoņi.) Pulkstenis patlaban nosit astoņi. Viņam tūlīt vajag būt klāt.

Ignacijs: Paters Alfonso Marko, ir gudris un svēts vīrs. Kad manis vairs nebūs še, jums tad būs viņu cienīt un klausīt. Viņš būs jums taisns un labs priekšnieks, Marko.

Marko nopūšas: Piedodat man, svētais tēvs, ka es iedrošinos izsacīt savas domas par tādu augstu vīru, kāds ir paters Alfonso, bet — — — es nevaru sajūst pret viņu ne mazāko mīlestību... Viņa vārdi skan taisni un gudri, bet tie ir auksti kā pelēkais granīts, viņa acis ir labas un dzidras, bet viņas ir kā melni, nedzīvi atvari... Paters Alfonso nemīl ne pasauli, ne skaistumu, svētais tēvs. Viņš nemīl dzīvo dzīvību, bet auksto nāvējošo burtu!... Paters Alfonso ir gans, kuŗš savas avis turēs bez grēka, bet tomēr grēcīgākas kā jebkad!...

Ignacijs izbrīnējies: Kur tu esi ņēmis šīs domas, jaunekli? Kas tev viņas prātā licis? Vai es tev to kādreiz esmu stāstījis?

Marko: Nē, tēvs Ignacij, jūs to neesat nekad sacējuši, un tomēr visiem, visiem mums tas ir no jums!...

Ignacijs: Manu zēn, klausī, klausī savu sirdi! Tas ir tas vienīgais padoms, ko es tev dodu šodien un mūžīgi. (Uzliek rokas viņam uz galvas.)

Marko satrūkstas: Nāk!... Nāk paters Alfonso...

Ignacijs: Jā. Mums būs gaŗa runa, mans dēls. Ej. Varbūt es tevi drīz saukšu. Varbūt.

(Pie durvīm trīs klauvējieni, ne visai dikti)

Ignacijs: Kas tur?

Balss no ārienes: Tavš brālis iekš tā Kunga, Alfonso.

Ignacijs: Nāc iekšā, brāli Alfonso!

(Ienāk Alfonso. Viņam tie paši ģīmja panti, kas Ārstam un Draugam. Marko palocījies, iziet. Paters Alfonso paliek durvju tuvumā stāvot)

Ignacijs: Nāc tuvāk, brāli Alfonso.

(Alfonso pieiet tuvāk. Atskan notālēm mūku koŗa dziesma)

Alfonso pēc nelielas klusu ciešanas: Tu mani liki saukt, brāli Ignacij...

Ignacijs: Jā, brāli Alfonso: es gribu saņemt tavu svētību.

Alfonso ar vieglu izbrīnēšanos: Un tu gribi, lai taisni mana roka tevi svētī, brāli Ignacij?

Ignacijs: Tas ir kaut kas brīnišķis, ka aizejošā pasaule lūdz svētību no nākošās?... Tu, brāli Alfonso, esi tā nākošā, un es tā ejošā pasaule. Un tomēr mēs esam viens. Mums vajadzētu vienam būt.

Alfonso: Tu gribi celt tiltu starp manu dzīvi un savu? Es šaubos, vai šis tilts izturēs kaut vienas pašas tavas dvēseles svaru.

Ignacijs: Nē, Alfonso, es negribu sakausēt savu pasauli ar tavu pasauli. Tās nekad nevienosies. Kad viena valdīs, tad otra kalpos. Tur nekā nav ko grozīt. Es tikai gribu, lai tu mani saproti. Redzi, es taču tevi saprotu, kaut tavu lielo askezi un noliegšanu nevaru cieņīt. Tādam arī tev vajadzētu pret mani būt. Tev vajadzētu sacīt: šis cilvēks nav tā darījis, kā es būtu darījis,

bet viņš tomēr labi darījis. Jo ko gan nozīmē — labi darīt? Tas nozīmē — darīt pēc savas sirds. Sirds, sirds, brāli Alfonso, tas ir tavs likums!

Alfonso: Stājies, stājies zaimot šai pēdējā stundā. Nepiesauc tos elkus, kuņus tu pats esi radījis, bet gan tikai tā Vienīgā vārdu mūžīgi mūžos!

Ignacijs: Tā Vienīgā vārds spīd cauri visiem maniem vārdiem. Viņš ir tas, ko es par Skaistumu saucu. Viņš ir viss, viss.

Alfonso: Brāli Ignacij, es neesmu nācis ar tevi reliģiskus disputus turēt šai lielā stundā. Tu mani esi saucis saņemt pēdējo svētību no tās pasaules, par kuņu es stāvu... Es nepūlos tevi atgriezt, jo zinu, ka nav iespējams vienā stundā atmest to, kam visu mūžu ar ticību kalpots!...

Ignacijs: Ā, tad tu tomēr atzīsti, ka mana pārliecība ir viena mūža vērts!...

Alfonso: Sēkla, ko tu esi sējis, augs vēl daudz mūžu, un cīņa ar viņu nebūs viegla... Bet saki beidzot savus pēdējos vārdus.

Ignacijs: Jā, brāli Alfonso, ir laiks. Un tādēļ saki man, ko tu domā darīt ar manu pasauli?

Alfonso: To es tev tūdaļ teikšu. Es prasu, lai tu atsakies no visa tā spožuma, kādā tavs mūžs noritējis. Lieci padarīt klosterus un baznīcas ne par zelta un dārgakmeņu glabātuvēm, bet par Dieva vārdu vietām. Lieci iztīrīt sienas un velves no neglītām bildēm ar kailu miesu, lieci noņemt klosterā dārzā marmora tēlus, kas ir par piedauzību. Lieci pārdot visu to un šo grēku naudu izdalīt atraitnēm un bāriņiem. Izsludini priekš savas nāves to kā savu pēdējo lēmumu...

Ignacijs: Ak, to tu no manis prasi, brāli Alfonso! To tu prasi!... Un tu taču sacīji, ka neprasišot manu atgriešanos...

Alfonso: Tevi atgriezt es negribu, bet izsargāt no posta un samaitāšanas tos, kuņus tavs piemērs var maldināt. Viņiem jāredz un jādzird tava pēdējā griba tāda, kādu es to gribu!...

Ignacijs rūgti, ar pūlēm izdveš: Tālāk, tālāk, brāli Alfonso!...

Alfonso: Un kas notiks ar to zēnu, kas ir pie tevis!...

Ignacijs: Ar Marko... Jā, kam tad ar viņu jānotiek?...

Alfonso: Viņš nevar palikt še klosterī, mūķu svētā kārtā nedrīkst viņu saukt par savu...

Ignacijs: Kāpēc?...

Alfonso: Dēļ tām valodām, kas ir par tevi un viņu. Dēļ tā ļaunuma, kurā tu viņu esi vedis...

Ignacijs: Nerunā, nerunā, ciet klusu, tu, kas teicies darām Dieva gribu... Vai tu arī zini, kas ir šis bērns?...

Alfonso: Pazudis mūžīgi mūžos!...

Ignacijs: Nē, brāli Alfonso, viņš ir mans dēls!...

Alfonso krustās: Dīevs Kungs, piedod mūsu grēkus caur Tavas žēlastības varu!... Kas runā ar tavu muti, grēciniek Ignacij?

Ignacijs: To es saku pie pilna prāta un apziņas, brāli Alfonso. Es neesmu nekad domājis slēpt savu grēku, kā tu to sauc...

Alfonso: Neesi domājis slēpt? Ko tad tu domā ar viņu darīt?

Ignacijs: Es gribu priekš savas nāves savam dēlam visu atklāt. Es nešaubos, ka viņš manu piemiņu par to turēs vēl svētāku taisni tādēļ.

Alfonso: Apdomā, ko tu runā, brāli Ignacij! Tu taču nedzīsi postā un grēkā sava bērna dvēseli!... Ja tas Kungs ir tev līdz šim palīdzējis viņu no lielā ļaunuma izsargāt, tad taču negrūd viņu tanī savā pēdējā stundā!...

Ignacijs: Nē! Grēku es esmu darījis savu dēlu slēpdams. Šis grēks ir jāizlīdzina. Es gribu atdot savam dēlam tēvu. Nav tāda Dieva, kas man to gribētu liegt!...

Alfonso: Pietiek!... Nu pietiek zaimu!... Es redzu, ka tava dvēsele nav glābjama no ļaunā varas. Laid mani iet!...

Ignacijs: Tu aiziesi mani nesvētījis, pater Alfonso!...

Alfonso: Jā, to es darīšu.

Ignacijs: Un ļaudis dabūs zināt, ka priors Ignacijs miris bez svētības? Vai tas nebūs grēka piemērs par mūžīgu samaitāšanu?

Alfonso: Nē. To ļaudis nedabūs zināt, to es noslēpšu.

Ignacijs ar lielu uzbudinājumu: Ak, tā!... Tad tas jau būs tavā varā. (Apklus mūku koŗa dziesma.)

Alfonso formeli: Es tevi pēdējo reiz uzaicinu, brāli Ignacij, nožēlot savus grēkus, nomest kā lieku nastu šīs zemes ļauno, zemo kārdināšanu un nolādētu baudu pilno dzīvi un ar tīru sirdi un šķīstu prātu ietiet debesu laimībā...

Ignacijs ar savādu spītību: Nē, brāli Alfonso, tu melo! Dzīve ir skaista, dzīve ir bagāta un krāšņa... Viņā ir tik daudz visa laba un cēla, — tik vajag mācēt to atrast!... Mana ticība man neliedz, no šejienes aizejot, sacīt, ka es šo pasauli esmu mīlējis. Es vēl gribētu dzīvot, mans brāli iekš tā Kunga, bet viņš sauc, un man jāiet. Es eju un saku: „Man žēl tevis, ak zeme! Kungs, Kungs, atveri man savu dvēseli!...”

Alfonso: Un tie tavi pēdējie vārdi?

Ignacijs: Mani pēdējie ar tevi. (Pavisam mierīgi.) Tāpat, kā šī mana pēdējā diena. Ej mierā, brāli Alfonso. Iesūti man manu Marko. Ar to mēs labāki sapratīsimies.

Alfonso cieši: Nē. Tu viņu vairs neredzēsi!

Ignacijs ar galēju izmisumu: Ko? Ko tu sacīji? Ko tu sacīji?... (Uzšaujas sēdus.)

Alfonso iziet ārā, durvis stipri aizcirdams. Atkal atskan mūku dziesma.

Priekš kars

Ceturtais ainas

Personas:

Harema iemītnieces: **Džanema, Aminē, Fatima. Hasans**, einuks, pašā El-Marocha nama pārzinis. **De V.**, eiropiešu kara pulka augstāks komandieris. Viņa adjutants. **Virsnieki: Pirmais, Otrais, Trešais, Ceturtais. Arabu bēglis** (einuks). **Odaliskas. Dejojājas. Kalpones, Einuki**

Notiek mūsu laikos, Austrumos

Austrumnieciskā stilā ierīkota istaba. Bez galdiem. Gar sienām dīvāni. Pa labi un pa kreisi ar tepiķiem aizklātas durvis.

Kad priekšgars paceļas, Džanema, Aminē un Fatima sēž istabas vidū uz tepiķiem un spēlē kauliņus. Pie durvīm sēž einuki, kājas sakrustojuši.

Džanema met kauliņus: Šī reize uz taviem jaunajiem auskariem, Fatima!

Fatima: Jā, lai iet uz Džanemas jaunajiem auskariem!

Džanema: Jūs jau mani padarīsiet gluži nabagu, meitenes!

Aminē. Jā, un kad atgriezīsies no savas kalnu ligzdas slavenais, bet kā zaķis bailīgais pašā El-Marochs, tad tu tāda nabagele vairs viņam nepatiksi!

Džanema. Pašā El-Marochs!... E, ko sacīji!... Pašā El-Marochs tagad liksmo citu taurenīšu biedrībā!... Mēs jau neesam atrastas par cienīgām!... Mums jāsmok te vienām pašām, jābīstas no nolādētajiem kristīgajiem, kamēr viņš liksmo ar Leilu un Rahitu!...

Aminē: Sēro, sēro, Džanema!... Cik nesen atpakaļ tu vēl biji pārliecināta, ka tavu vietu neviena cita neieņems! Tu jau toreiz būtu bijusi vai gatava pakārties, ja vecā El-Marocha taukā seja kādai citai būtu laipnāki uzsmaidījusi, nekā tev!... Bij gan mīlestība!...

Džanema: Ei, nezobo, — tā nebija mīlestība!...

Aminē: Nu, tad — skaudība!... Greizsirdība!...

Džanema: Jā, — varbūt tas!... Kas man to var liegt?!... Es esmu karaļmeita, — to neaizmirsti!...

Aminē: Ha—ha! karaļmeita!... Kur nu ir tava karaļvalsts!... Tu esi verdzene, kā visas citas!...

Džanema: Nezobo: es ticu, ka reiz atkal tikšu brīva!... Es atradišu savu zemi, savu tēvu un māti... Tie ir dzīvi, tiem vajag būt dzīviem, — tam es ticu!...

Aminē. Nenododies veļām cerībām!... Kristīgie suņi tos neatstāja dzīvus. Tie sen jau liksmo pravieša laimībā!...

Džanema tuvu izmisumam: Nerunā tā, nerunā tā!... Vai tev nemaz nav sirds!... Iedomā jel, ka vienīgi šī cerība man vēl dod spēku dzīvot!...

Fatīma: Neķildojaties, meitenes!... Mums visām vienāds liktenis. Aiz brīva prāta mēs neviena šurp nenācām. Visas mēs esam verdzenes. Nezaīmosim, milēsim viena otru!...

Aminē: Man netīk, ka viņa mūžam uzmetās par mums labāka, un tamdēļ es viņu kaitinu!...

Fatīma: Turpināsim labāk spēlēt!... Uz Džanemas auskariem!...

Džanema sērīgi: Man netīk vairs spēle!... Netīk nekas...

Aminē. Ha!... Viņai palicis žēl auskaru!...

Džanema noņem auskarus: Še, ņem viņus. greznojies!... (Sniedz Aminē.)

Aminē: Eī, nu, es dāvanas nepieņemu!...

Džanema: Apnicis, apnicis viss!... Tikai viena gribētos: reiz brīvai tīkt!...

Fatīma: Džanema, stāsti jel mums atkal kaut ko par savu dzimteni!...

Aminē: Labāk jau nē: kad viņa par to stāsta, tad arvien galā iznāk asaras!...

Fatīma: Lai!... Viņa sen nav raudājusi, mūsu Džanema!...

Džanema: Es katru dienu domās nostaigāju uz mīlo Ekaburu!... Viss tur tik pazīstams; es vēl katru taciņu atminu, katru akmeni dārzā zinu... (Sērīgā sajūs-

mā.) Es nezinu, vai esmu jums, meitenes, to stāstījuši, ka pie manas istabas loga bija ezers. Liels ezers. Otru malu tikko varēja saredzēt. Viņš bija zils, zils kā šejienes debess, un pusdienā, kad viņa dzelmē lūkojās, tad likās, ka no turienes raugās ārā mirdzoši mošeju torni un pīļu jumti... Gar ezera malu ejot, tā vien gribējās laisties viņā iekšā, tvert mirdzumu un krāšņumu un gaviļēt, gaviļēt... Un balti putni, balti gulbji bija tai ezerā... Viņi dziedāja, ai, kā viņi dziedāja klusos vakaros pirms dusas... Es to dziesmu sapratu un dziedāju viņu pirms gulētiešanas priekšā savai auklei, bet viņa smējās un sacīja, ka gulbjiem neesot valodas!... Man taču likās, ka visi putni un zvēri runā un es viņus saprotu!... Jā, arī tagad es tam vēl ticu!... Kad vakar pie mūsu loga bija pielaidies pelēkais tuksneša putniņš, es ilgi runāju ar viņu un liku aiznest sveicienu uz savu dzimteni... Es zinu: viņš aiznesīs, viņš pateiks kādam, kas arī saprot putnu valodu, un tas pateiks manam tēvam — karalim...

(Kādā mošejā atskan priesterā lūgšana)

Einuki liec galvas pie zemes: Allā-il-Allā!... Allā-il-Allā!...

Džanema caur einuku saucieniem stāstā drusku pārtraukta, turpina: Un otrā pusē mūsu pilij bija dārzs ar zeltainiem augļiem... Smagās granatas tur lieca zarus, un viēģes pildīja gaisu ar saldu smaršu... Te, jūsu tuksnešos, nav ne tādu koku, ne tādu augļu... Saule, vienmēr saule... ne tāda karsta un kaltējoša, kā jūsējā, bet mīļa, maiga saule... Man bija draudzene Alia... bārene, kāda bijušā kara vadoņa meita... Mēs dažreiz kailas klejojām pa dārzu, peldējāmies lielajā ezerā, un tad nevienam nebija brīv dārzā ienākt... Nabaga Alia!... Kur viņa tagad?... (Ar dusmām un izsamisumu.) Un tad — tad visam bija gals... Tad iebruka eiropieši... Viņi apvainoja manu tēvu par nodevību... Tad es dabāju zināt, ka mans tēvs ir bijis eiropiešu vasals... Kāds pulciņš nejauku eiropiešu karavīru sagraba mani... Es tiku aizvesta projām... Mani veda pa jūru tumšā, netirā istabā...

Un tad mani pārdeva šē.: Jūsu pašā mani nopirka... Par naudu nopirka, — mani, mani!... (Raud.) Un ja nu tā jāpaiet visai dzīvei, visai dzīvei!...

Fatīma glāsta viņas matus: Apmierinies, Džanema!... Viss atkal būs labi, — tu vēl esi jauna, jauna, — jaunāka par mums visām! Gan — Allā palīdzēs — un tu tiksī atpakaļ pie savējiem...

Aminē: Un kad ar' nē, — kā tad mums jādzīvo!...

Fatīma: Mēs jau citādas dzīves nezinām... Mūs taču uzskata vēl par laimīgām, ka esam tikušas pašā harema... Ko nu par mums runāt!...

Aminē: Nu, ko tu domā, Džanema, — kā būtu, ja pie mums atnāktu eiropieši, ja viņi paņemtu un izlaistu mūs no šejienes... Tad tu atkal varbūt varētu tikt atpakaļ pie savējiem... Ko?... Es dzirdēju, ka Hasans šorit lādējās... Viņš teica: esot jāšaubās, vai mums vēl ilgi izdošoties šē slēpties. Visi apkārtējie pilsētas iecirkņi jau esot pilni ar viņiem. Ja kāds no mūsējiem nododot, kur atrodās pašā harems, tad mēs visi esot pazuduši... Ko, — ja nu viņi mūs uziet?...

Fatīma vienaldzīgi: Tad viņi mūs palaidīs vaļā... Kur mēs iesim?...

Džanema: Nerunā par eiropiešiem... Nerunā... Mani trīsas pārņem, kad es par viņiem iedomāju!... Ja mēs viņu rokās kritīsim, tad mums klāsies vēl jaunāki!... Nerunājiet par eiropiešiem!...

Fatīma: Kad es dzirdēju viņu uguns ieroču šāvienus, aizvakar pilsētā ielaužoties, tad man likās: nupat klāt mūsu gals!...

Aminē: Te mums nekas nevar notikt: pašā mūs noslēpa labā vietā. Viss apkārt var sagraut, bet mēs paliksīm sveikas! Pašā jau cerē nākt atpakaļ, kad ar eiropiešiem būs salīgts miers. Tā Hasans teica. Eiropieši nedrīkstot mūsu zemē apmesties. Viņiem esot baļ no svētā kara.

Hasans viltīgi glūnēdams ieslīd iekšā, tā ka durvju tepīķis vien nokustas, pielien klāt visām trim. Atkal laipnas, mīļas sarunas, manas tuksneša cielaviņas?! Par

ko tad nu tērzējiet? Vai raudiet par savu mīlo kungu, pravieša radnieku El-Marochu? — Allā lai sēdina viņu pie sava mielasta galda! Gan laikam sērojiet par savu mīlo, labo pavēlnieku, — ko?

Aminē iztapdama: Mēs runājām par nolādēto kristīgo nekrietnību, Hasan. Džanema mums stāstīja, cik briesmīgi tie apgājušies ar viņu viņas tēvu zemē.

Hasans: Kas jums par viņiem ko runāt... Lai Allā satniec pīšļos visus kristīgos suņus un viņu draugu draugus!... Ticiet man, drīz viņi visi, kas tagad kā rijīgi siseņi ielauzušies mūsu pilsētā, aizies pazušānā caur nāvi, un tuksneša hijenas plosīs viņu miesu!... Mūsu ir daudz, mūsu ir zemju zemes, bez viņuniecīga saujiņa. Ļaudis, kas lietu prot, jau ir darbā. Tie kūda un musina, saļec cilti pēc cits. Nebūs ilgi un atkal visas tās pilsētas, kurās mīt baltie nelgas, piederēs mums!... (Apraujas savā sajūsmā, atkal viltīgi-glaimīgi.) Un tad atkal atgriezīsies atpakaļ mūsu varenais pašā un pavēlnieks El-Marochs, kuŗa kalpi un vergi mēs visi esam līdz mūsu mūža pēdējai dienai!... (Iet pie einukiem, kuŗi nekustēdamies sēž pie durvīm, iespeŗ vienam ar kāju.) Vai tu guli, suns, ka acis nolaidis?

Einuks: Es lūdzu Allā par tavu veselību, bezbailīgais El-Hasan!...

Hasans draudoši: Nu, pielūko!... (Uz sievietēm.) Nu, manas efeju lapiņas, drīz laiks doties pie miera. Mūsu kunga un pavēlnieka pravieša radnieka El-Marochā nav mājās, un jūsu dusu neviens netraucēs...

(Arā neliels troksnis.)

Kāds einuks ienāk: Gudrais El-Hasan, — kāds vīrs vēlas ar tevi runāt...

Hasans: Kas tāds — taču ne kāds kristīgais suns?

Einuks: Nē. Mūsu brālis no tuksneša... Kāds einuks no citurienes...

Hasans: Einuks? Kādēļ tad viņu neved šurp?

Einuks: Es bīstos, gudrais El-Hasan... Tas ir no-devējs... Bēglis Dachājs... agrākais tavs kalps un apakšnieks...

H a s a n s: Dachājs!... Ko meklē šē šis izdzimums?!
Grāb viņu ciet' un — galvu nost!...

E i n u k s: Lai visi ļaunie gari viņu soda, El-Hasan, bet viņš saka, ka viņam ar tevi esot svarīga darīšana. Lieta grozoties ap visu šī nama iemītnieku dzīvību.

H a s a n s: Viņš melo, suns!... (Pielaidīgāki.) Nu, lai viņš tomēr ienāk!... (Uz sievietēm.) Atstājiet šo telpu — man jāpieņem kāds svešinieks!... Lai pravieša miers pār jums šonakt un visu nakšu naktis!...

(Džanema, Aminē un Fatima pieceļas un iet uz durvim)

A m i n ē iztapīgi: Esi sveicināts ar sapņu saldumu, El-Hasan!

(Visas iziet. Viņām ārā ejot, einuki, kuņi sēdējuši durvīm priekšā, pieceļas un paliek stāvēt. Uz Hasama mājienu viņi arī iziet ārā, pa otrām durvim. Paliek vienīgi tas einuks, kuņš nupat ienācis iekšā)

Lai viņš ienāk!...

E i n u k s iziet un atgriežas ar bēgli.

B ē g l i s krit pie zemes: Lai tevi sargā zvaigžņotā debess, lielais El-Hasan!...

H a s a n s zobus griezdams: Ko tu šē meklē, nolādētais kristīgo suņu suns? Vai tev apnicis galvu uz pleciem nēsāt?!

B ē g l i s: Nerunā tādus briesmīgus vārdus, El-Hasan. Tavs kalps ir nācis pazemībā un pakalpībā.

H a s a n s: Tā runā visi nodevēji!... Teic ātrāk, ko gribi, un vāķies pie visiem velniem!...

B ē g l i s: El-Hasan — tici man — es nāku kā atgriezies tekulis... Nesodi mani, netiesā pārāk bārgi... Es esmu nodevējs, bet tomēr mana vaina ir pusvainā... Mana glēvulība mani padarīja par nodevēju... Visu to tu dabūsi zināt citā reizē. Tagad mums nav vaļas šē tērzēt. Es esmu nācis izpirkt savu noziegumu, El-Hasan, bet stundas nestāv uz vietas. El-Hasan!... Eiropieši ir dabūjuši zināt tavu un lielā El-Marocha kalpu uzturas vietu...

H a s a n s rauj dunci no jostas un grib bēglim durt: Nolādētais!...

Bēglis: Stājies, El-Hasan; es tur neesmu vainīgs. Meklē nodevību tuvāk pie sevis. Es esmu nācis jūs glābt. Vēl vairāk: esmu nācis jūsu ienaidniekus nodot jūsu rokās!...

Hasans neuzticīgi viņu uzlūko: Vai tā nav atkal jauna nodevība, tu, suns?!

Bēglis: Nē, El-Hasan, — pie pravieša kapa!... Man zināms, ka visā drīzumā ar nelielu pavadoņu pulku še ieradīsies viens no eiropiešu kara pulku komandieriem, kurš ar biedriem saderējis, ka pavadišot vienu nakti lielā El-Marocha haremā. Viņi drīz būs klāt. Kareivji ieņems visas izejas, un pats komandieris, varbūt no kāda pavadīts, dosies haremā. Tagad ir laiks — atriebties par daudz ko. Dod zīmi savākt izklīdušos pulkus, — uzbrūciet eiropiešiem, kad tie būs še... Ar viņiem nebūs grūti galā tikt.. Neviens nedomā, ka mēs vēl būtu spējīgi uz kādu pretimturēšanos vai kaķa viltību. Tādēļ viņi nav diez cik uzmanīgi... Laiks rīkoties... Viņi drīz var būt klāt...

Hasans. Labi. Un tomēr — es tev vēl neticu. Tu paliksi mūsu gūsteknis, iekams lieta būs nodarīta!

(Piesīt ar kāju pie zemes. Iesteidzas einuki. Klusu nodod tiem pavēles, tie viens pēc otra izsteidzas ārā. Divi uz Hasana zīmi, aizved bēgli. Tad sauc): Ei, Džanema, Aminē, Fatima, — šurp!... Žigli šurp!...

(Sauktās ienāk, jau uz guļu pa daļai saposušās).

Hasans: Vai ziniet ko, manas efeja lapiņas, — taisaties gatavas saņemt viesus!...

Fatima: Ko, — viesus?!

Aminē ar valšķīgu prieku: Vai lielais El-Marochs būs atkal šeit?

Hasans: Nē. Jums gaidāmi še eiropieši!...

Džanema ar ignumu: Še, eiropieši!

Hasans: Jā.

Džanema: Kā tad viņi drīkst še spert savu kāju! Kā tu to pieļausi, El-Hasan!

Hasans: Es viņus ielūgšu kā mīļus viesus!

Visas trīs nesaprot.

H a s a n s: Un jums būs viņus uzņemt tik labi, cik vien variet. Netaupiet ne saldus vārdus, ne citu kaisles mākslu. Dziediet, dejiet un liksmojiet!... Un tad — kad viņu galvas būs kaisles miglā (briesmīgi), — tad nāks atmaksa par visu!... Vai jūs saprotiet?

A m i n ē: El-Hasan, tu gribi eiropiešus ievilcināt slazdos. Cik jauki!... Tici, mēs netaupīsim savas mākslas!...

D ž a n e m a: Mēs tā rotaļāsimies ar viņiem, ka viņi zaudēs prātu!

H a s a n s: Par labu darbu būs laba alga no lielā El-Marocha!...

(Ārā dzirdamas balsis, ieroču žvadzēšana)

H a s a n s kā uzvaras priekā: Viņi nāk!...

B a l s i s ārā: Pie joda!.. Grūdi viņu nost, to melno ķemu! Ceļu brīvu! Ved mūs tālāk, nelga!... Rādi uguni!... Tik uz priekšu!...

Istabā iedrāžas dažu kareivju pavadībā De V. ar adjutantu. Pēdējā sejā visas zīmes no ārsta, drauga un mūka Alfonso sejām.

D e V. durvis apstājas: Ā! Te nu mēs būtu!... Šī ir varenā zaķa pastalas El-Marocha ļaudaviņu glabātuve!... Nekas, diezgan glīti ierīkots!... (Ierauga Hasanu.) Un viens no tiem spokiem arī vēl šē!... Ei, ķēms, vai tu proti runāt?

H a s a n s palokās, spēlē nobijušos: Kā jūsu žēlastībai patīkas.

D e V.: Mēs šē gribam pavadīt šo nakti, El-Marocha apartamentos. Gādā par to, lai mēs arī tiešām jūtamies kā mājās. Citādi tu par to vari dārgi samaksāt.

H a s a n s: Kā tas augsto kungu žēlastībai patīkas.

D e V.: Un tagad taisies, kā pazūdi. (Kareivjiem.) Izvediet viņu ārā.

(Kareivji izved Hasanu)

H a s a n s aiziedams: Lai pravieša sargu pulki stāv pār jums visiem nomodā!...

(Arī visi citi einuki aiziet)

De V. apskatās vēl reiz visapkārt: Tiešām, ļoti omulīgi. Vai nē, Birē?

A d j u t a n t s: Gluži manas domas, pulkveža kungs.

De V. uz Džanemu, Aminē un Fatimu, kuŗas ievilkušās kaktā: Nu, nāciet laukā, skaistulītes!... Nebīstaties! Jums nekas nenotiks! (Pieiet pie Fatimas, paņem to aiz rokas un izved istabas vidū): Skat', kas par jaukumu!...

F a t i m a stāv ar bālu, bet koķetējošu smaidu ap lūpām.

De V. ņem aiz rokas Aminē un tāpat izved istabas vidū. Nr. 2... Kaut kas vēl lieliskāks!... Nudien, te ies kā paradīzē!...

(Aminē nostājas istabas vidū ar izaicinošu smaidu)

A m i n ē: Kungam no franku zemes labpatīk ar mums jokoties!

De V.: Ā!... Tai ir arī vēl valoda... Lieliski!... Bet tur ir vēl viena...

(Izved Džanemu)

Pie visiem jodiem, — El-Marocham ir lieliska garša!... Tīri apskaužami, ka tādām glēvulim pieder tādi dārgumi!...

(Ar tikko apslēpjamu ienaidu raugās uz De V.)

De V. Džanemu aiz rokas satverdams: Teic, skaistulīt, kā tevi sauc?

D ž a n e m a: Par Džanemu, mans kungs.

De V.: Neparasts, bet skaists vārds. Džanema, tu būsi mana šī vakara draudzene.

D ž a n e m a: Kā manam Kungam labpatīk pavēlēt.

A m i n ē nevar apslēpt skaudību. Kungs no franku zemes, kad jums nepaliek auksti viņas sabiedrībā. Viņa prot tikai gaudot.

De V.: Nu, kad man paliks auksti, tad tu mani sildīsi, karstāk. Tavs vārds?

A m i n ē: Aminē, mans kungs. (Uz Fatimu rādīdama.) Un tā ir Fatima, mans kungs.

De V. Džanemu apkampis, atlaižas uz tepiķa. Adjutants klusām sarunājas ar Fatimu.

De V.: Negaidīts apciemojums, vai nē, manas mīlās? (Uz Džanemu.) Bet tu jau drebi, mana dūjiņa? Vai tev tiešām bail? Nebīsties jel no mums. Nudie, mēs nesam nekādi zvēri. No mums daudz mazāk ko bities, nekā no jūsu melnajiem patroniem. Teic, kas tas tāds bija ar to neglīto seju, kuŗu es liku kaŗeivjiem izvest?

Džanema: Hasans...

Aminē: Mūsu nama pārzinis... Einuks, mans kungs.

De V.: Riebīgs tēviņš.

De V.: Cik tas gan savādi! Trīs daiļi radījumi kā cietumā ieslodzīti. Uz visu mūžu!... Vai jums tas neizliekas pret debesīm brēcoši, Birē?

Adjutants: Gluži manas domas, pulkveža kungs.

De V.: Lai tad tur vai kas, bet šo maziņo es ņemšu līdz uz Franciju... (Uz Džanemu.) Vai nē, mans bērns?

Džanema kā šausmās atraujas no viņa.

De V.: Nu, nu? Vai tas tev izliekas tik briesmīgi?

Džanema padevīgā balsī: Kā pavēli, mans kungs.

De V.: Nu, redzi, redzi... Pamazām tu pie manis pieradīsi., Noskūpstī jel mani, Džanema!...

(Džanema kā iekšējā cīņā raugās uz viņu)

Aminē piesteidzas pie De V. un skūpstā to: Lūk, tā, Džanema!

De V.: Bravo, — tas man patīk! Tā ir sievietes uguns!... Nu, Džanema, seko viņas priekšzīmei!...

Džanema, ar nepatīkšanu, bet tomēr, kā kādā reiboni grimdama, sniedzas viņam pretī.

De V. pievelk viņu klāt un noskūpstā. Lūk, tā. Adjutanta kungs, kam tad jūs tāds drūms? Tā taču bija taisni jūsu ideja šurpu doties, un nu jūs sēdiēt kā no laivas izkritis.

Adjutants noslēpumaini: Cilvēks ir savāds radījums, pulkveža kungs!...

De V.: Nekas. Birē, — es nevienam nekā neuzspiežu. Es mīlu brīvību un citiem atļauju brīvību. Jūs, neraugoties uz visu savu savādību, tomēr man patīciet. Man pret jums ir tāda sevišķa uzticība. Atzīstāties paši: kad jūs kādā jaukā dienā ieradāties pie manis ar tuksneša pu-

tekļiem apklāts, uzrādījāt savas atvaļināta virsnieka zīmes un lūdzāt uzņemt atkal aktīvā dienestā, es to darīju bez kādas vilcināšanās, kaut gan nemaz jūs nepazinu. Un pēc viena mēneša jūs jau bijāt mans adjutants.

A d j u t a n s: Es arvien esmu pūlējies attaisnot jūsu uzticību, pulkveža kungs.

D e V.: Bet metīsim jel pie malas tādas nopietnas lietas. Mūsu skaistulītes sāk garlaikoties. Klausies, Džanema, uzdziedi jel mums kaut ko, vai uzdejo...

D ž a n e m a: Es neprotu ne dziedāt, ne deļot, mans kungs.

A m i n ē: Fatima ir mūsu dziedātāja, kungs no franķu zemes!

D e V.: Nu, lai dzied Fatima!...

A d j u t a n t s savādi: Dziedi, bērns, Fatima! Lai tava dziesma ir kā aiju dziesma, kā dziesma priekš miega.

F a t i m a: Es dziedāšu dziesmu par karēivi, kuŗš iet nāvē!... (Dzied):

Pa balto smilti, pa karsto smilti

Karēivji kaujā iet... Alē—a!...

Un starp tiem visiem, un starp tiem daudziem,

Viens iet vismundrāki... Alē—a!...

Naidnieki ļauni, tie glūn aiz palmām,

Kā melna zāle liecas... Alē—a!...

Glūn viņu ļaunās hijēnu acis,

Naidu un nāvi tās vēsta... Alē—a!...

Un starp tiem visiem, un starp tiem daudziem,

Tas, kuŗš gāja vismundrāk... Alē—a!

Tas bija Bib-Aiba, tuksneša lepnums,

Tas bija Bib-Aiba, mans draugs... Alē—a!

Un šķēpi šņāca, un šķēpi šņāca,

Un kaujas saucieni plūda... Alē—a!...

Drošāk, tik drošāk, mans mīļais,

Nāvē vai uzvarā ej!... Alē—a!....

Tu esi lokans, tu esi veicīgs,

Tu esi tīģerim līdzīgs... Alē—a!...

Ciņā! Karstā! Ciņā! Bez baiļu.

Hei—a! Hei—a! Hei—a!... Alē—a!...

Fatimas dziesmā izskan mežonīga drosme un viņa pate no tās arvien vairāk aizraujas un beigās pāriet pilnīgā ekstazē. Tikko dziesma beigta, pa aizsegtajām durvīm no abām pusēm iekšā saplūst vesels bars arābu meiču-dejotāju, kuŗas uzved ekzotisku deju. Iesākot šī deja ir karstuma un kaislibas pilna, bet beigās pāriet gurdenos, bet kā iemidzinošos ritmos.

Pa dejas laiku De V., kā no nezināmas varas hipnotizēts, stīvi raugās uz priekšu, beidzot atjēdzas, pārvelk ar roku pār pieri un saka:

De V.: Cik savādi! Tas bija kā sapnis! Kā sapnis, Džanema! Man bija tā, it kā es vairs nemaz nebūtu še, it kā es būtu tālu projām, beidzis dzīvot! Fatima māj deļotājām ar roku, lai tās aizklist. Deļotājas pazūd. Vienās durvis parādās Hasans un dod Aminē zīmi, jo Aminē sēd viņam pretim. Aminē zīmi saprot, pieceļas un saka uz adjutantu:

Aminē: Kungs no franku zemes, vai nevēlies vircotu viņu? Mēs tev pasniegsim tādu, ka labāku nekur šai zemē neatradīsim. Tas dedzina sirdi un lej dzīslās dzīvību. Nāc, iesim. Lai šie divi runā savu mīlas valodu.

Adjutants savādi: Jā, — viņi jau tiekas pirmo un pēdeļo reiz!

Aminē un Fatima aizved Adjutantu pa kādām durvīm. Džanema un De V. paliek vieni. Džanema kādu brīdi cieši raugās uz De V.; var redzēt, ka viņš tomēr neatstāj uz viņu atbaidošu iespaidu. Agrākā, drusku uzkrītošā bravūra ir zuduse, un tagad De V. pārņemts no salda, patīkama gurdenuma. Harema gaiss ir darījis savu iespaidu.

De V.: Cik skaista gan tu esi, Džanema! Kaut kas pārāk pasakaīns piemīt tavam skaīstumam. Tu neesi kā tās otras divas. Vai tu neesi šejieniete?

Džanema ar negribu. Nē.

De V.: Kaut kas karalīks ir tavā skatā, tavās kustībās.

Džanema ieinteresēta, mazliet patīkami aizskārta: Vai tev tā liekas?

De V.: Jā. Tādas sievietes esmu redzējis Indijā.
(Lēni.) Džanema... Arī tavs vārds skan cēli.

Džanema cieši raugās uz viņu. Tu, svešais vīrs,
— ko tu gribi no manis?

(De V. nesaprazdams viņu uzlūko)

Džanema: Kādas savādas jūtas tu pamodināji
manās krūtīs!... Kad tu ienāci, es biju pārņemta no bries-
mīga naida uz tevi, bet tagad — tagad... tagad es arī tevi
ienīstu, un tomēr ir vēl kaut kas tāds... citāds...

De V.: Tu mani ienīsti? Kādēļ? Vai tādēļ, ka es
ielauzos tava pavēlnieka mājoklī un sēžu še, viņa hare-
mā? Vai tad tu mīli veco El-Marochu?

Džanema nicinoši: Ak, nē!... Bet tu — tu esi
eiropietis!..., Tāpēc es tevi ienīstu!

De V.: Ko gan eiropieši tev ļauna darījuši?

Džanema ar ironiju: Ko viņi man ļauna darīju-
ši? — Visu viņi man atņēmuši! Tēvu, māti, dzimteni!
(Iekarzdama, saķer viņa rokas.) Klausies, tu, bālais
vīrs!... Tu uzminēji. — Manas asinis ir karaļu asinis... Es
esmu princese, — vai dzirdi!...

De V. neticīgi: Tā?... Es domāju, ka tikai pie mums
Eiropā prieka māju sievietes fantazē par savu pagātni
un to visādi izpuško...

Džanema kā dzelta, ar milzīgu uguni: Kā! Tu
man netici?!

De V.: no šī dusmu un sāpju pilnā sauciena ir it kā
uzvarēts: Piedod... Es jau nezinu... Stāsti...

Džanema: Es dzīvoju sava tēva pilī aiz lielās
jūras. Tu minēji nupat Indiju. Tā eiropieši sauc šo zemi.
Es biju princese, un man nekā netrūka. Bet tad eiro-
pieši izpostīja mūsu zemi un pārdeva mani šai tuksnesī...
Tāpēc es tevi ienīstu...

De V.: Un kur palika tavs tēvs un māte?

Džanema sērīgi: Nezinu. Varbūt viņi vairs nav
starp dzīvajiem.

De V.: Nabadzīte!... Un tu esi gūstekne uz visiem
laikiem... Vai tev sirds netiko pēc brīvības?

Džanema drūmi: Kas tev daļas gar manu sirdi?

De V.: Bet, Džanema, bērns mīļais, — es taču tev varu palīdzēt. Es tev varu atdot brīvību. Tas stāv manā varā.

Džanema neticīgi: Tu — man atdosi brīvību? Tu — eiropietis? Ja tu mani nepārdosi tālāk, tad tu mani pats paturēsi.

De V.: Džanema — neuzticīgā... Cik liels gan tavš rūgtums! Paļaujies uz mani: es gan atradīšu tavu dzimteni, un ja tu būsi tur istā vietā, tad tu tur aizklūsi!

Džanema satver viņa roku: Svešniek, — patiesi man ir sava ticība uz tevi... (Kā ekstazē.) Nē, nē, tas ir sapnis!... Vai tas var būt?... Es atkal savos dārzos, savās istabās, kur soļi dūn simtos atbalsos, kur saule, saule, bez gala saule!... Tu mani turp vedīsi, kungs?

De V.: Jā, Džanema!

Džanema: Ja tā, tad ņem visu, kas ir mans. Es pratišu atmaksāt par savu lielo laimi. Ņem un nekauries: es tev piederu!

De V.: Džanema... Man nevajaga algas... Man prieks, ka varu tev līdzēt. Tu esi tik cēla, tik daiļa.

Džanema aizkarta: Kā, — tu mani smādē?... Tu mani atstum?

De V.: Ne tā, Džanema. Tu esi kā dieviete. Kā es tevi varētu nicināt. Bet es gribu, lai tavā sirdī zūd viss naids uz mani, visa neuzticība. Mācies mani pazīt un saprast.

Džanema: Tu — nemaz nerunā kā eiropietis!... Vienalga!... Tagad prieks mājo mani!... Tā tiktos steig, skriet... Prom, prom no šīs verdzības, prom ar tevi, — eiropieti!... Ja šī uzticība mani pievils, tad — nāvē!... Bet tagad — prom!... (Pēkšņi atjēdzas, nodreb, it kā sabrūk pie zemes.) Ak!... Dievi zēlīgie!.. Ko mēs darām?... (Pēkšņi uzlec.) Svešniek, tu nezini, tu nezini... Tu esi ievīlīnāts lamatās, un es, es, — es arī spēlēju tavas ievīlīnātājas lomu... Negēlis Hasans dabūja iepriekš zināt par tavu nākšanu un apziņoja El-Marocha piekritējus... Tie ielenks šo namu un... Cik tev kaŗa viru līdz?

De V.: Es iešu, un tu nāksi man līdz!...

Džanema: Ai! Tu esi pazudis, ja nesteidzies prom uz vietas!...

De V.: Es iešu, un tu nāksi man līdz!...
Tai brīdī ārā atskan troksnis un šķēpu žvadzēšana, šāvieni. Dzirdami sāpju un izbaiļu kļiedzienu. Istabā ielaužas pūlis arābu ar Hasanu priekšgalā.

Hasans: Nu tu, baltais suns, man maksāsi par visu!... Virsū viņam!...

De V, Džanemu apķēris: Nost no ceļa!... Birē, palīgā!.. (Laužas uz priekšu.)

Adjutants izsteidzas no istabas otrā pusē. Viņam pakal Fatima ar Aminē, pirmā ar izbailēm sejā, bet otra ar jaunu prieku.

Aminē: Tā, tā, Hasan!... Nobeidz viņu un arī to princesi no aizjūras zemes! Es aiz durvīm dzirdēju, ka viņa norunāja bēgt kopā ar viņu!

Adjutants uz priekšu drāzdamies: Saņematies ar visiem spēkiem, pulkveža kungs! Droši uz priekšu!

De V. ar visu spēku laužas uz priekšu, bet kāda kalpa šķēps ķer viņu, un viņš sabrūk.

Hasans uz Džanemu. Bēgle, — tu man par to atbildēsi! (Paceļ dunci pret Džanemu.)

Džanema šausmās sabrūk ceļos: Žēlo, Hasan... Piedod man! Tikai nenogalini mani! Es būšu tev vispaklausīgākā verdzene, tikai saudzē!...

(Hasans nolaiž dunci)

Hasans: Čūska, vēl mēs runāsim!

Adjutants: Džanema, piemini savu dzimteni!

Džanema ar vaidu: Ai, es dzīvot gribu!

Arabi grib mesties Adjutantam virsū, bet, no viņa skata aizsniegti, ar kļiedzienu atlec. Adjutanta seja atspīd savādā, bālā gaismā.

De V. ar vaidu: Beigas! Beigas! Visam beigas!

Adjutants savādā, dobajā balsī: Kareivis, kurš cīnās pastāvējis, lai nebīstas nāvei acis skatīties!

De V. ar pēdējiem elpas vilcieniem: Man bail no viņas! Bail!... Dzīvot, dzīvot!...

Priekšgars

Epilogs

Personas:

Launais gars. Nāve. Dzejnieks.

Prologa ainava. Nakts. Burbuļo strauts. Pie debesīm zvaigznes.

Launais gars stāv uz klints tādā pašā tērpā kā prologā:

Gads iet pēc gada, gadu desmiti
Jau nogrimuši aizmirstības jūrā,
Bet pasaule stāv savā vecā vietā,
Tāpat kā agrāk bāla, tukša, auksta.
Gan teic, ka katra diena jaunu nesot,
Bet viss tā paša vecā atgremojušs!
Mirst, dzimst un nīkst šie tārpi cilvēki,
Kā dzīvē, nāvē niecīgi un vārgi!
Klist apkārt Nāve lētticīgā, kas
Sev gāja meklēt mīlu pasaulē!...
Ha—hā!... Tai mīlu mūžam neredzēt,
Tai mūžam savu galu nepiedzīvot!...

Tālumā atskan tās pašas dziesmas „Ardievu, ardievu, ardiev”... skaņas, kas bija dzirdamas pirmajā cēlienā. Pamazām no klintīm izvirzās mirušo ēnu gājiens, gluži tāds pat kā prologā. Pa priekšu gājienam iet Nāve, tādā pašā tērpā kā prologā. Gājiens kā migla pārslīd pār skatuvi un tālumā izskan dziesmas vārdi. Nāve paliek iepakaļ. Viņa izskatās ļoti noguruse, viss tērps putekļiem pārklāts. Nāve nosēžas uz kāda akmeņa un atspiež galvu rokās. Tai brīdī atskan Launā gara dārdošie smieki.

Ļaunais gars: Ha—ha—ha—hā!

Nāve satrūkstas:

Tas atkal viņš, tas ļaunais pekles gars,
Kas saviem smiekliem sirdis pušu šķeļ!
Viņš nāk ar izsmieklu kā aukstu autu!

Ļaunais gars:

Nu, laimīgi no ceļojuma mājā?
Kā klājas, sen mēs neesam tikušies?
Daudz laimes vēl es uz visu jauku
Un visa laba labu izdošanos!

(Liekulīgi.)

Vai nē, tur pasaulē viss ir tik jauki?
Kāds skanošs prieks tur valda katru dien',
Kā liksmi ļaudis daiļās jūsmās staigā,
Kā viņi mīl, kā viņi noziedzas!
Ik cilvēks — varonis tur allažin, —
Kāds spēks, kāds laiks, kāds visa piepildījums!

Nāve:

Prom, nost no manis, šaubu dēstitāj!
Man tavi vārdi tagad vienaldzīgi, —
Jel dzirdi, gars: man ticībai ir beigas.
Viens solis vēl un tad nāks tukšums vienīgs.
Vēl maza dzirkstīte tik mirdz kaut kur...

Ļaunais gars izsmejoši:

Ā!., Tomēr!... Vēl šim kāda dzirkstīte...
Kā tad, kā tad, tas teicami pārlietu.
Es ticu droši: reiz tā kļūs par liesmu!...

Nāve vārgi:

Daudz iets, daudz gurts, — nav gaismas rīta dienā!...

Ļaunais gars:

Tad neatrādi vis neviena tāda,
Kas sekojis bez apdoma tev būtu
Ar prieka smaidu un ar laimes dvēsmu?

Šie vārgie, sīkie, mazie cilvēciņi
Ir bailīgi un trīc kā negudri,
Kad viņiem skan tavš varens aicinājums?
Vai nē, mans draugs, — tā taisnība, ko saku?

Nāve:

Daudz bija to, pie kuņiem piestājos,
Bet — ak! — ikvienam trūka šī vai tā.
Par velti viss, par velti, šaubu gars...

Launais gars šķauda:

Hi—hi!... Tāds tabaks noder manām nāsīm!
Redz', nu, cik gudrs ir tavš lielais Dievs!

(Liekulīgi.)

Viņš mīl šo pasauli, nūdien, bez gala.
Jā, jā! Viņš ir tāds gādīgs, labiņš, miļš!

Nāve kā paredzēšanas ekstazē:

Un tomēr birstošs spēks ir zemes krūti,
Kas aug un aug, un visu piepilda.
Ir kāda vara, kurai pieder viss,
Un kuņas valstība vēl nākotnē!
Šī vara nāks! Tā nāks un atspīdēs!
Pār laikmetiem, šķiet, dzirdu viņas soļus!
Tā nāk! Tā nāk! Ak jaukais sapnis mans!

Pa labi uznāk Dzejnieks, pilnīgi ikdienišķā tērpā,
vienkāršs pēc izskata. Viņš neredz ne Nāvi, ne Launo
garu.

Dzejnieks:

Cik burvīga šī vientulīgā vieta!
Gaisss smaržu pilns!... Lūk, liecas ziedu zars,
Un kaut kur avots strauji lejup čalo!..
Ai, prieks tu, dievišķais, kas visas sirdis pildi,
Kā māj tu man ar savu laipno roku!..
Kāds baudījums virs zemes dzīvi dzīvot,
Kāds baudījums turp augšup raudzīties!

Launais gars:

Lūk, arī kāds, kam tik pa pīšļiem rāpot!...
Kas tas par subjektu, tāds puslidz panīcis?

Nāve:

Es dzirdu... dzirdu savas laimes soļus!

Launais gars:

Ko blēņas!.. Tur šis zellis klunkuro!...

Nāve:

Un kaut ar tūkstoš noliegšanām tu
Man pretim stātu — es tev uzsauktu:
Tu melo gars — es tomēr ticēt traucu!

Dzejnieks:

Kas bija tas... Kā skaņas atskanēja...
Kāds runāja... Tā bij kā debess balss...
Kā jauka melodija aizskanēja!...

Launais gars:

Klaus', vecais!.. Tava vārgā tarkšķēšana
Šim zellim ir kā debess melodija!

Nāve pieceļas un iet Dzejniekam pretim:

Sveiks, ceļa gājēj! Kurpu dodamies?

Dzejnieks:

Es, karal's, staigāju pa savu valsti.

Nāve:

Teic, kādā zemē esi karalis.

Dzejnieks:

Es visās zemēs valdu. Pasaule
Man pieder visa.

Launais gars:

Tas jau gluži traks!

Nāve:

Tad jau tu ļoti bagāts esi. Tak—
Kādēļ tad purpurs nesedz tavu miesu,
Kam kroņa nav uz karaliskās galvas?

Dzejnieks:

Kā — neredzi tu purpuru un kroni?
Lūk, sarkans purpurs debess malā veļas,
Tā lēnām vēl, bet drīzi iedegsies
Sārtspīdumā īt visa debess mala!
Nu augšup skaties — spilgtā mirdzumā
Kā staro kronis mans visdaiļākais!
Mirdz dīmants tur pie dimanta bez gala,
Tie lielākie, bet citus neredz acs,
Vai nu tu tici man, ka karal' esmu?

Nāve:

Es ticu tev. Tu laikam dzīvi mīli,
Mans karali?

Dzejnieks:

Kā to lai nemilētu,
Šo krāšņo, cēlo esamības meitu,
Šo dievības vismīļo virsaitieni.

Nāve:

Tu — dzīvi pazīsti?

Dzejnieks:

Kā nepazīt!
Es zinu ciešanas, kas augstumos
Kā melnā togā ietin dzīvo garu,
Es zinu baudu prieku reibinošo,
Kas sirdi skauj ar sarkansārtiem spārniem.

Nāve:

Un tomēr — dzīvi nenicini tu?

Dzejnieks:

Kā jautāt vari to, man, dzīves elpai?

Nāve:

Tad — kas tu dzīvi mili, saņemies,
Jo tavā priekšā pati Nāve stāv!

Dzejnieks:

Ko — pati Nāve tu, kas valgu skūpstu sniedz
Un veldzē nogurušās dvēseles?
Tā miļā, labā zemes staigātāja,
Kas savā klēpī dzīvīb's sēklu nes?
Kāds prieks ar tevi vaigu vaigā tikties!...

Nāve:

Tev nav no manis bail?

Dzejnieks:

Ko būties man?
Es pats ar tevi labprāt gribēju
Reiz satīkties. Laut savu roku spiest.

Nāve:

Tā kaulaina.

Dzejnieks satver Nāves roku.

Ko runā tu. Tā stingra
Un maigu mieru iedveš viņas spiediens.

Nāve:

Teic, vai tu gribētu man līdzī nākt!

Dzejnieks:

Kamdēļ gan nē. Tu — dzīves robežakmens,
Kas pie tā nonācis — lai pāri kāpj,
Viens dzīvība un nāve ir — es zinu.
Tai lielā vienībā, kas aptver visumu,
Kā labprāt negribēt man pārveidoties?
Man dzīve krāšņa bij un bagāta,
Tā dziļa bij, un sirds man nobrieduse.
Es negribu no lielās, dievišķās,
No visur esošās, vissaldās dzīves bēgt.
Es zinu: arī tu tak esi daļa
No dzīvības. Vai tevī nemirdz puķes,

Vai tevī negavilē putnu dziesmas?
Vai tevī nedus debess spīdekļi?
Prom, prom, pie tavas sirds es trauktin traucu,
Nem mani, draugs, — tā es tev pretīm saucu.

(Steidz pie Nāves)

Nāve:

Tad — nāc!...

(Skūpstā viņu. Dzejnieks sabrūk)

Tas piepildīts, ai, laimes brīd's!
Iet Nāve nāvē! Līgsmo pasaule
Tev šinī brīdī dzima pestīšana!

(Nāve it kā sabrūk sevī un izgaist)

Launais gars:

Tu uzvarēji, Gars, kas debesīs!

(Aust gaisma. Nāk ziedoņa diena, tik skaista kā reti
kad. Avoti sāk spēji čalot, cīruļi dziedādamj dodas pret
debesīm, koki kā sapņos sāk žūžot. Un tad lec saule,
dievišķā visa dzīvinātāja. Tuvējā pilsētā skaļi atskan
zvani)

(Tas attēlojams simfoniskā ainā, kurā pa starpām jaucas
garu koris)

Garu koris:

Nemitīgā
Nemirstīgā
Dzīvība!
Dzīvinošā,
Spirdzinošā,
Brīvība!
Pestīšana,
Laimošana
Pasaulei!
Spēka dziesma
Saules liesma
Cilvēcei!

Priekškaris